

SLOBODNI DOM

Bože živi sve Slavene,
Da iz svoje uspomene
Brišu svakoj mržnji trag,
Brat da bratu bude drag.

Republika svemu svijetu dika!
Djera u Boga i seljačka sloga!

Stjepan Radić

U teškim danima Slavenstvo nas
je jednodušno primalo za svoje,
budimo i ostanimo - njegovi!

Ne će biti ništa,
dok ne bude pravice!

Antun Radić

GLAVNO GLASILO HRVATSKE SELJAČKE STRANKE

Broj 9.

1945.

Godina III. (33)

Dom Uskrsa 1945.

UZKRŠ

Trostruki led je rijeke okivo
Daveći kruto slobodne vale,
Pod snijegom svaki život je snivo
Od silna duba do travke male,
Ali žar luči s plavetne visi
Ledove probi, život uzkrisi.

Zemlja visoko grobove krije,
Studeni kami tište ju niže,
U grobu smrtna tama se vije,
Mrakom tek crvić po koji gmiže.
Ipak glas moćni s nebeske visi
Prah u tjelesa će da uzkrisi.

Tiranska sila mislim' čak vlada,
Zlato i časti izdaje stvara,
Gospodske ruke plaše se rada,
Ponosa nema, gdje bijeda hara
Ipak će zublja s prosvjetne visi
Rodu i našem svijest da uzkrisi.
18. ožujka 1891.

STJEPAN RADIĆ

Sretne
uskrsne blagdane
želi čitateljima
,Slobodnog Doma“

Uredništvo

Ovjenčan vjekovnom kaljan i očeličen u borbi rod nije bio nikada i od n te vedra čela i čiste savj ovogodišnji Uskrs, vjerom bližuje dan konačnog oslo hrvatskog naroda.

Ovogodišnjem uskrsnom duju se svi demokratski l ljudi i rodoljupkinje. Radu oni, koji su već slobodni, da će u miru i slobodi sp nego i oni, koji još stenju veličevih ustaških bandi hordi, u tvrdoj vjeri, da će i cijelom hrvatskom narodu Uskrs za sva vremena bit u ropstvu.

Svaki Hrvat, iskren ro krata, ovogodišnjem se u danu posebno raduje, jer uskrsne nedjelje i samog 1941. tog najžalosnijeg i Uskrsa otkad je hrvatski kršćanstvo. Teške dane i naš hrvatski demokratski u danima velike uskrsne mog Uskrsa godine 1941.

Zalostan je i bolan b travnja u toj najcrnijoj jesti hrvatskog naroda. T šenjem »NDH« narodni vlastitog naroda Pavelić jih gospodara, najvećih Hrvatsva i svih slavensk solinija i Hitlera okova vima i stavio izvan zakr kratski srpski i hrvatski kratske narodne manjine

Deseti travnja godin boravili i ne mogu zabori staše Hrvatske seljačke inski sljedbenici nauke Ana Radića, jer je baš tog i izdajnički poziv nedost nika Hrvatske seljačke s atka Mačeka, da se sve Hr vatske seljačke stranke us taškim vlastima, a prek in skim fašističkim okupa

Pravi pristaše Hrčke stranke kao istinski slj uke braće Radića ne samo o da zvali izdajničkom pozj eka, nego su s prezirom i gn rešli preko njega. Dosljednje pu blikanske seljačke stran braće Radića odazvali su rod nog genija, te spremno za jednici s drugim demok odo ljubivim snagama stup žanu borbu protiv okupatora d njih izdajica na obranu čast svoje domovine Hrvatske.

U ovoj godini hr narod sprovesti uskrsni blagom u slobodi, a dijelom pod ikama okupacije i fašističkog li već u idućoj godini 1946. će ga na najdostojniji način slozi i ravnopravnosti. Oso

u godini 1946. u potpuno slobodnoj de mokratskoj, federalnoj republikanskoj Hrvatskoj svetkovati hrvatski seljački radni narod, jer se pod mudrim vod stvom narodnog heroja maršala Jugos lavije Josipa Broza Tita ostvaruje i ono, što su naučavali učitelji i prosvje titelji hrvatskog seljačkog naroda Antun i Stjepan Radić. To je uz ostalo postig nuće demokratske narodne republikan ske Hrvatske, koju je sam narod kroz Narodnooslobodilačku borbu svojom krvlju i u punoj slozi s braćom Srbima u Hrvatskoj ostvario.

Oživotvorenjem federalne demokrat ske republikanske Hrvatske u ravnopravnoj federativnoj i demokratskoj, re publikanskoj Jugoslaviji hrvatski narod je osigurao sebi dostojno mjesto kao narod ne samo u zajednici ravnopravn ih naroda federativne i demokratske Jugoslavije i svih slavenskih naroda, uopće, nego i u zajednici svih ujedinje nih i slobodoljubivih naroda Evrope i čitavog svijeta.

Borbom postignutu slobodu, hrvatski narod će i te kako znati čuvati i braniti!

Da bi se sačuvala tekovine narodne borbe i postignute slobode, hrvatski i srpski narod u Hrvatskoj, poučeni proš lošću, trebaju više nego ikad ranije mno go političke mudrosti, sloge i medju sobnog savjetovanja. Izgradjujući za

jedničku ravnopravnu federalnu demo kratsku republikansku Hrvatsku u fe derativnoj i demokratskoj Jugoslaviji, svaki rodoljub i rodoljupkinja, Hrvat i Srbin, Srpkinja i Hrvatica, trebaju biti rasadnici sloge i bratstva između dva ravnopravna naroda u Hrvatskoj. U slozi i bratstvu trebamo zajednički kr čiti nove puteve i otklanjati sve zapre ke, koje bi se pojavile. Trebamo složno, dogovorno i sporazumno, bratski i is kreno još u začetku odstraniti sve ono što bi moglo biti na uštrb sreći i dobro biti naših naroda i naše zajedničke do movine Hrvatske, jer bez složnog brat skog zajedničkog istinskog rada, ne mo že biti ni sreće ni blagostanja ni hrvat skom ni srpskom narodu u Hrvatskoj, kao što ne može biti blagostanja ni sre će ni u cijeloj Jugoslaviji. To tim više što federalna Hrvatska po svom unu tarnjem sastavu čini srž cijele federa tivne Jugoslavije. Stoga kad je složna i zadovoljna Hrvatska, onda je složna i zadovoljna sva Jugoslavija, svi Južni Slaveni. Sigurni za dobru i sretnu buduć nost ne samo hrvatskog i srpskog nara da u Hrvatskoj, nego i svih naroda fe derativne i demokratske Jugoslavije, te svih slavenskih naroda i cijelog slobodoljubivog čovječanstva, dočekujemo ovogodišnju uspomenu Kristovog uskr snuća.

DANE ŠKARICA, težak iz Sibenika
potpredsjednik Izvršnog odbora HSS

Dvije godišnjice

Pred četiri godine, 25. ožujka 1941. potpisala je ondašnja jugoslavenska vla da Dragiša Cvetkovića i dr. Vlatka Ma čeka tako zvani Trojni pakt i time pristupila u savez koji su stvorile Njema čka, Italija i Japan da što lakše zarobe i podijele cijeli svijet.

Ti grabežljivci dobro su poznati naš em narodu, jer smo s njima, to jest sa Švabama i Talijanima, vodili u našoj prošlosti borbu za svoj opstanak. To smo mogli naučiti u povijesnim knjiga ma, čuti od naših starijih ili saznati iz vlastitog iskustva.

Zato su braća Stjepan i Antun Ra dić i stavili kao temelj u program Hr vatske seljačke stranke slavensko brat stvo i uzajamnost i isticali to kao os novno načelo. Oni su znali da se, oklja štreni i oslabljeni kroz gotovo hiljadu godišnju borbu s germanskim i latin skim porobljivačima, nismo u stanju sami izbaviti iz njihova ropstva.

Naš je narod svega toga bio svije stan. Svi smo to znali zato se samo od sebe postavlja pitanje, zašto su dr. Ma ček i njegova okolina radili protivno zdravom razumu, protivno iskustvu iz povijesti i nauci braće Radića i zašto su pristupili u sporazum i savez s na šim krvnim i vjekovnim neprijateljima

Istina je doduše, da se već i ranije moglo vidjeti kakvu politiku vode fiškali iz »vodstva« HSS i kako postupaju s baštinom braće Radića, ali prilikom pristupanja Trojnom paktu jasno su do kazali izdajstvo slavenske uzajamnosti, tog temeljnog načela Hrvatske selja čke stranke. Na taj je način pala maska s njihovih dvoličnih lica. Na vidjelo je izbila njihova slijepa sebičnost iz koje je izviralala okorjela mržnja na sve one, koji bi im mogli onemogućiti da iskoriš ćuju narod i njegovo povjerenje.

Ovdje je izvor i odgovor na pitanje zašto je Maček i njegova okolina vodila politiku oslanjanja i suradnje s fašiz mom. On i njegovo društvo, kao i svi reakcionari oko kralja i oko vodstva ostalih stranaka u bivšoj Jugoslaviji gojili su slijepu mržnju protiv naše stari je i velike sestre Rusije i unatoč toga što su naši narodi svijesni da nam je ona jedina u stanju zajamčiti nacionalni opstanak od švapskih i talijanskih po robljivača i što je narod tražio da se sklopi savez s bratskim slavenskim na rodima, oni to nisu htjeli učiniti. Razlog njihovoj mržnji bio je taj, što je ruski narod jedamput za svagda zbacio s vla sti u svojoj zemlji takve kakav je Ma ček, kralj i ostali, koji su se kupili oko njih i oko vrhova svih bivših stranaka

i strančica u Jugoslaviji. Znademo, da je ruskom narodu u tome da se riješi carskih tirana i Raspućinova društva, pomogla Boljševička partija na čelu s velikim narodnim učiteljima i vodjama Lenjinom i Staljinom.

Svi režimi i sva stranačka vodstva u bivšoj Jugoslaviji, osim Komunističke partije, koja je bila proganjana, sputavana i koja je živjela i radila u ilegalnosti, kumili su se i sa crnim vragom samo da izbjegnu uspostavu diplomatskih odnosa sa Sovjetskim Savezom, tom velikom zemljom radnika i seljaka. Dr. Maček i njegova okolina nisu bili iznimka u tome. I oni su išli istim putem. Naslanjanjem na fašizam, izvršili su još jednu izdaju više nad programom Hrvatske seljačke stranke.

Narod je brzo progledao izdaju, koju je izvršila Maček-Cvetkovićeva vlada otvorenim pristupanjem Trojnom paktu i dva dana nakon toga, 27. ožujka 1941. izbile su u čitavoj zemlji demonstracije protiv vlade i Trojnog pakta. Kad su to gospoda vidjela nastojala su spasiti svoje položaje, te da se i dalje održe na grbači naroda proveli su puč s generalom Simovićem na čelu. Dr. Mačka i njegove pomagače iz »vodstva« HSS, koji su bili u Cvetković-Mačekovoj vladi nije ništa smetalo da dva dana kasnije pristupe u Simovićevu vladu sa ciljem, da skrenu narodni gnjev na drugu stranu. Ta gospoda i dalje pokušavaju učiniti na bilo koji način kompromis sa dželatrom Hitlerom, da barem još za neko vrijeme odgode ono što je moralo doći, to jest da spriječe narod u preuzimanju vlasti u našoj zemlji.

Za zločince ne će biti smilovanja

Učili su ih klanju i ubijanju ljudi dvanaest dugačkih godina u Italiji i na Janka Pusti; učili su ih klanju i spremali su se na rat za uništenje roda Slavjanskoga; širili su neslogu među slavenskim narodima i zavadjali Srbe i Hrvate, Čehe i Slovake, Srbe i Bugare, Poljake i Ukrajinke i kad su po njihovom računu sve predradnje bile dovršene, onda su započeli ovaj strašan i krvavi rat.

U našu zemlju doveli su Svabe i Talijani na tenkovima, zvijeri u spodobi ljudskoj i kao pse s lanca pustili ih među narod, njih ustaše — pitomce« Janka Puste, naredivši im:

— Pokažite što ste naučili u fašističkoj školi!

Zaredali su pokolji diljem naše domovine, a dresirane zvijeri pokazivale su svojim gospodarima divljačko znanje u ubijanju nevinog i mirnog naroda — naše braće Srba.

Okrutni zločini iz 1941., koje su vršile ustaše u kotaru Livno nad srpskim narodom, nikada mi ne će izmaći ispred očiju; nikada ne će zaboraviti narodnu osudu, koju je on već tada izrekao nad zločincima.

Pleme Pažini u selu Golinjavu imalo je 35 kuća, čije su stanovnike do posljednje duše istjerali ustaše iz sela, poklali i pobacali u jame bezdanke.

Narod je o tome govorio i zgražao se nad krvavim događajem. Žene na skupovima govorile su:

— Majku, koja je dan prije rodila dovela su nad jamu i na očigled zaklao joj ustaša dijete, a onda... obližao je krvavi nož i za nogu ubacio djeteta u jamu...

Žene stoje i ne čuje se više razgovor. tek suze im kaplju niz obraze.

Poslije duge šutnje razgovor seoskih žena se nastavljao:

— Teško nama kad smo ovo dočekale. Sad kolju Srbe, a počeli su i Hrvate i našeg će naroda nestati. Tako su ih učili njihovi gospodari.

U selima i gradovima Dalmacije dogovarali se ljudi kako da se odupru ustaškim zločincima; kako da zaštite braću svoju Srbe i odlučiše da pomažu Srbima gdje god mogu, da kažnjavaju

Na Cvijetnu nedjelju godine 1941. fašističke horde nagnule su sa svih strana našu zemlju. Vojska je bila slabo organizirana, a petokolonaški generali, izdajice i plaćenici radili su punom parom i naš trud, koji smo kroz 23 godine ulagali za stvaranje i naoružavanje naše vojske, pao je u ruke fašista. Gospoda, koja su od 1918. do 1941. godine upravljala starom Jugoslavijom, podijelila su svoje uloge. Jedni su sjeli zajedno sa zlatom iz narodne banke u avione i odletjeli u inozemstvo, a drugi, njima slični, staviše se u službu neprijatelja ili se zavukoše u zapećak da odatle pomažu švapske i talijanske osvajače. Narod je bio prepušten na milost i nemilost okupatora i onih, koji su na njegovom repu dojažili u našu zemlju — poput Ante Pavelića i Dimitrije Ljotića.

U to strašno i teško vrijeme s narodom je ostala jedino Komunistička partija, koja ga je ubrzo poslije sloma Jugoslavije pozvala na ustanak i koja je oko svojih borbenih redova prikupila milijune rodoljuba, bez obzira na stranačku pripadnost. Tom pozivu Komunističke partije odazvali su se i svi iskreni pristaše Hrvatske seljačke stranke, jer su znali, da svojim sudjelovanjem u Narodnooslobodilačkoj borbi, provede u djelo nauk svojih učitelja braće Radića.

Najnoviji događaji dokazuju, da je Izvršni odbor Hrvatske seljačke stranke išao pravim putem i radio za dobro naroda, a dr. Maček da je griješio i bio izdajnik.

JURICA DRAUŠNIK
blagajnik Izvršnog odbora HSS

rad, a oni koji su klali i ubijali dobit će zasluženu plaću. Za njih nema smilovanja, oprostani pomilovanja. Oni će biti nemilosrdno uništeni, jer je to zahtjev pravedne naše borbe. jer to traže svi poštenu i čestiti Hrvati; to zahtjevaju na grozan način umorene žrtve, čiji glas čujemo iz jama bezdanke, sa vješala i jasenovačkog logora:

Naprijed, slavenski rode, gradi novi svijet sretna života!

Čovjek upravlja svoje djelatnosti idejama. Tako i narodi. Zato narodi izgrađuju mišljenja i vjerovanja o smislu svoga života. Stoga po njima uređuju držanje države prema vani — prema ostalim državama i narodima — i određuju odnose između svojih građana kako se trebaju vladati jedan prema drugome. Filozofi i naučenjaci nastoje te nazore razgraditi, srediti, opravdati i objaviti da postanu svojina svega naroda, te da po njima ravna svoju vanjsku i unutarnju politiku. Imati filozofa — mudraca — dvije vrste. Jedne zovemo pesimistima, jer govore da je ovaj svijet zao, dolina suza, jer da je u naravi čovjeka da bude jedan drugome vuk i neprijatelj, pa da jači mora kvačiti slabijega, podvrgavati ga pod svoju vlast, zarobiti ga, te izrabljivati kao roba, kmeta ili najmljenog radnika da jačemu i bogatijemu stvara veći kapital. Radnik svojem poslodavcu više izrađuje nego što ga ovaj plaća. Pretičak tura sebi kapitalist u džep. Seljak osiromašuje, a radnik nikada ne stiže. Borba svih protiv svima je prirodna pojava i zato trajna i vječna. Ta je filozofija neslavenska i pravoj slavenskoj duši tuđa. Na takvoj su filozofiji izgradili svoju politiku neslavenski narodi, pa vojnama i ratovima sebi podvrgli narode da za njih rade i da im služe. U svojoj državi izrabljivali su radni svijet — seljaka, radnika i poštenu inteligenciju — za svoj stvarni i duševni profit. Takvi nazori vode narode, koji se po njima ravnaju, u borbu i ratove, stvaraju ih vojničkim, osvajačima, gusarima puteva na moru i kopnu. Pljačka slabijega prenosi se i u mirno doba na ekonomsko-gospodarsko polje — gdje kapitalisti silom drže radnike i seljake na jeftinijoj plaći, a potrošače na visokoj cijeni njihove robe. Zato postoji borba između sebičnog kapitala i stvaralačkog rada. Takve filozofe imao je njemački i drugi njemu rodni narodi. Na učenju tih filozofa izradio je Hitler svoju politiku i objavio je svojem narodu da se po njoj ravna, a ostalima da znadu što ih čeka. Hitlerovska Njemačka vrhunac je ovog izopačenog i nečovječnog nauka da se odnos čovjeka osniva na sili jačega prema slabijemu, na izrabljivanju i pljački slabijega sa strane jačega. Narodi s takvim mišljenjem vodili su ratove da steknu plijen, pljačkajući pobjedjene narode. Njemački narod ne izvodi riječ rat i vojnu kao mi. Rat je njemački »Krieg«, što znači dobit, jer riječ »Krieg« dolazi od njemačkog glagola »kriegen«, što znači »dobiti«. Rat je za Nijemce pothvat u kojem se može nešto zadobiti otimačinom, haračem, prisilnim kupovanjem njihove robe uz nametnute visoke cijene i jeftinim plaćanjem zarobljenih naroda na radu u njihovim poduzećima. Hitler i njegovi učitelji surovo su i bestidno objavili čitavom svijetu svoje misli kao težnju njemačkog naroda. Hitler je po njima rukovodio svoju politiku prije rata i za vrijeme ovog rata, a besramno i otvoreno nasilje odlika je karaktera hitlerovske Njemačke.

— Budite pravedni i nemilosrdni! Kaznite zločince ma kako se oni zvali i pod bilo kakvim se plaštem skrivali!

Zavjet poginulih naših drugova izvršit ćemo pravedno i bez smilovanja.

Izrodima hrvatskog naroda sudit će hrvatski narod pravedno i nemilosrdno, i za njih ne će biti smilovanja!

STANKO ŠKARE, seljak
tajnik Izvršnog odbora HSS

Mi Slaveni učimo drugo. Mi smo optimisti. Tvrdimo, da je život i ovaj svijet ružan zbog toga što su ga ljudi takvim stvorili, a ne zbog toga, što bi on po svojoj prirodi morao biti takav. Borba među ljudima i narodima ne mora biti, ako se društvo pravedno uredi. Tad ne će sila vladati među ljudima, već ljubav i bratstvo, a borba će se pretvoriti u natjecanje drugova tko će više proizvesti dobara. Već je Krapotkin, znameniti ruski mislilac u prošlom stoljeću, učio da čovjek čovjeku nije vuk i neprijatelj, već brat i drug, a borba da je posljedica sebičnosti i gramzljivosti ljudi na vlasti.

Tko pomnjivo čita djela pokojne braće Radića vidjet će, da su ih vodile jednake misli, koje su bile izraz mišljenja većine hrvatskog naroda. Braća Radići nisu svoj nauk izmišljali, već sredjivali, saželi i objavljivali mišljenja svojega naroda, kako taj narod misli i želi urediti i voditi svoj život.

Lenjin je pobio krivi nauk da je borba između ljudi vječna pojava kod njih, i tvrdi, da je ona posljedica nepoštenih proizvodnih i gospodarskih prilika u nekom narodu i među narodima. Istinitost tih riječi najjasnije vidimo danas kad gledamo djela izrodjenih zvijeri, fašista i hitlerovaca.

Što bi bilo od nas, našega naroda i čitavog svijeta da je Rusija ostala caristička, da nije bilo oktobarske revolucije godine 1917., da nije bilo Lenjina i Staljina, koji su dali načela za ovu revoluciju i za kasniji njezin razvitak. Hitler bi carsku Rusiju pregazio za 3 tjedna, kao je tvrdio godine 1941., da će učiniti s novim Sovjetskim Savezom. Ne može se mirno na to misliti poslije svih nečovještava što su fašisti i njihove sluge izvršili na nama i na čitavom svijetu. Svijet bi čamio u ropstvu stotinama godina. Nas bi Slavene nestalo. Pogibali bi od teškog rada u njemačkim fabrikama ili poubijani da nas nestane i da ne smetamo njemačkom životnom prostoru. Mi bi Slaveni bili djubre za njemačka polja, kako je to Hitler bestidno napisao i govorio. Samo su ropske duše mogle Hitlera pomagati u toj politici protiv vlastitog naroda u nadi, da će predanim služenjem silniku ovaj poštediti njihove živote. Kukavci i podlaci u duši, kamuflirali su, obavili maglom svoje čine gromkim riječima o velikom hrvatstvu i srpstvu. Zato neka bude vječna hvala i slava učitelju naroda Lenjinu, a hvala Staljinu da je nas i čitav svijet spasio od gore kobi roda ljudskoga nego je ikad bila, da je fašizam pobijedio. To moramo zahvaliti sovjetskim narodima, koji su pošli za svojim vodjama Lenjinom i Staljinom predane i oduševljene, jer su ih oni

učili idejama, koje su vjekovima bile u njihovim srcima; o ravnopravnosti ljudi međusobno, u radu i sretnom življenju.

Tako postoje dva svijeta ljudi na ovoj zemaljskoj kugli. Jedan je optimistički, naš slavenski. Pravi i istinski, jer odgovara naravi ljudske duše, čije je težnje slavenski rod skoro jedini istinski opazio, stalno učio i godine 1917. proveo u život, jer ih drži općeljudskim. Nije slučaj, da su baš ruski narodi proveli u život ideje, koje su drugi narodi takodjer poznavali. Ovi drugi narodi nisu tim idejama vjerovali, jer nisu upoznali prave težnje svojih duša, jer su one pomučene drugim nenaravnim idejama, koje nisu općeljudske. One vode njihove težnje k drugim, krivim, ciljevima. Da su im duše čiste i nezavarane krivim naucima već iskonske, osnovane na zbilji života, probile bi i kod njih te težnje na površinu i pošle pravim putevima, k pravim ciljevima, da u bratstvu i ljubavi s drugim narodima grade novi svijet u kojem će ljudi i narodi živjeti u sreći i blagostanju. Mi Hrvati zbog svoje seljačke politike možemo biti ponosni što se ona osniva na istim načelima kao i ona kod sovjetskih naroda, na demokratskoj slobodi i životnoj ravnopravnosti svih ljudi, izrečene u programu ciglim riječima: pravica i čovječtvo. Tim se hrvatski narod javno priznao pristašom, pobornikom ideja, koje vrijede za čitav ljudski rod i koje će biti vodilje svima narodima čim se ovi riješe sile, koja ih tlači i duše progledaju te podju prema ciljevima ljudske sreće.

Drugi je svijet pesimistički, neslavenski. Krivi i lažni jer ne odgovara pravoj naravi duše većine ljudi. Očiti i besramni pretstavnik učenja o sili, o

podvrgavanju ljudi i naroda pod vlast manjine, jer da je ona bolja i od boga i od prirode odabrana da vlada drugima, da ih vodi i zato izrabljuje, jest fašizam Hitlera. Bestidno nasilan, pljačkaški ubojit u svojim manifestacijama Mussolinijev fašizam mu je kukavniji brat, koji se dičio nadimajući svoju prazninu praznim zrakom i umjetnim kvazom, a svoj kukavičluk izživljavao na svezanim i zatvorenim ljudima, koji se nisu mogli braniti — mjesto na bojnim poljanama. Japanci su istočnjačke zvijeri koje bez strasti deru i kolju svakoga, za koga misle da smeta njihovom životnom prostoru ili ne će prihvatiti njihovo azijsko predvodništvo. Mnogi ostali narodi imaju takodjer zagađane duše idejama o nejednakosti ljudi i naroda. Samo ih otvoreno ne izriču i ne priznaju kao rukovodeće ideje njihove politike i njihova djelovanja. Ali pandže odaju zvijeri.

Po sili dužnosti koja reda pojave u živoj i mrtvoj prirodi, moralo je doći do sukoba ovih dviju nazora. Ideja robljenja i ideja poštena zaradjivanja morale su doći u sukob. I tu je velika zaslug Lenjina i Staljina, da su sovjetske narode pripravili za tu borbu, pripremivši ih duševno i tjelesno za nju i namaknuvši sva ona sredstva, koja su za tu borbu potrebna. Smišljeno i požrtvovno pripremali su se ruski narodi da odbiju napadače na svoju slobodu i život. Nijesu se sovjetski narodi pripremali kao njemački na osvajački rat, jer je njihov nazor, da svaki narod odabire svoj način života uz uvjet da druge narode pusti na miru. Njemački je narod htio rat da dobavi plijena. Sad ga ima sa svima posljedicama koje stizavaju razbojnika, pljačkaše i ubojice svjetskih razmjera: »vraćanje milog za drago«.

DR. JOSIP RASUHIN
liječnik

Uskrs 1941. u Hrvatskom Primorju

Novi svjetski rat bio je namijenjen ne samo protiv naroda Jugoslavije, nego je imao uništiti i sve slavenske narode. To je bila želja nacističke Njemačke i fašističke Italije. No želja da nas za uvijek izbrišu sa zemaljske kugle nije se ispunila. Slavenski su narodi složno na čelu s bratskim ruskim narodom zadali im udarac, koji su nama spremali.

Rat je za Jugoslaviju trajao istina samo 10 dana i završio se na Veliki četvrtak. Zemlja je bila pregažena, jer su vojskovođe i upravljači države bili u službi onih, koji su nam rat navijestili, te je to ubrzalo propast i kapitulaciju bivše Jugoslavije.

Uskrs godine 1941. bio je za naš narod tužan i žalostan. Na sam taj veliki blagdan prije podne prolazila je nepregledna kolona talijansko-fašističke vojske kroz Hrvatsko Primorje, preko Sušaka, Crikvenice, Senja prema Dalmaciji i dalje. Za mene i sve koji su to gledali ovo je bio jedan od najtežih dana. Bilo nam je u duši strašno, oči su nam suzile, znajući da njihov dolazak u našu zemlju znači propast i naše ropstvo.

I evo kao prva dužnost tih zločinaca bila je ta, da sa raznih zgrada skinu i pogaze hrvatsku zastavu, koju su od uvijek mrzili. Na mjesto nje izvjesili su svoje talijansko-fašističke i ovo njihovo ogavno djelo pokazalo je našem narodu pravu sliku i nakane tih perjatih osvajača. Hrvatsko Primorje trebalo je postati talijansko. O tome su imali već gotove planove utanačene s izdajnikom Pavelićem, tim najvećim krvnikom i zločincom Hrvatsva. Uskoro je i uslijedio njegov proglas i potvrda da Hrvatsko Primorje s otocima i Dalmacija trebaju pripasti Italiji. Nakon tjedan dana, što su Talijani zaposjeli Hrvatsko Primorje započela je golgota, pat-

nje i muke našeg naroda, počela su hapšenja i ubijanja, odvođenje u logore nedužnog našeg naroda, te paljenje sela i ognjišta ovog napaćenog naroda i siromašnog kraja. Fašisti su htjeli zavaditi braću Srbe i Hrvate uz pomoć zločinca Pavelića, kako bi se međusobno poklali, a ono što bi ostalo, sami bi dokrajčili. Uspjelo im je istina da su ustaše klali Srbe, a četnici Hrvate, legionari i domobranci ubijali vlastite sinove i tako se međusobno pomalo uništavali.

No na to pojavio se prvi vojnik, hrabri i junački sin naroda maršal Tito, koji je znao i umio svojim mudrim vodstvom okupiti i složiti narode Jugoslavije za borbu protiv neprijatelja za obranu i spas rodne grude. I narod Hrvatskog Primorja digao se da obrani zemlju od tih povampirenih zločinaca i ugnjetača, ustao je, pošao u šume u borbu za slobodu svoje grude, i nije želio biti u ropstvu fašizma u svojoj vlastitoj domovini.

Danas na Uskrs poslije četverogodišnje teške i samoprijegorne borbe, nije daleko dan kada će naša junačka Jugoslavenska armija osloboditi sve one koji još trpe pod okupatorom, a među njima i naše Hrvatsko Primorje, otrgnutu i napačenu Istru, Gorski Kotar, i ostale naše krajeve. Njima će ovo biti posljednji Uskrs u ropstvu pod okupatorom. Domovina federalna republika Hrvatska bit će slobodna, a marljiv narod izgradit će uništeno i popaljeno, te stvoriti ljepšu zajedničku domovinu. U slozi i ljubavi sa svima narodima naše federativne Jugoslavije.

Da što prije dodjemo do željene slobode dužnost nam svima nalaze, da zajednički radimo, odano i usko povezano s narodnom vlašću i našom proslavljenom vojskom. Okupljeni u Jedinste-

noj narodnooslobodilačkoj fronti koja je najveće jamstvo našeg uspjeha, učvrstit ćemo borbene redove, očuvati krvlju stečeno dobro i suprotstaviti se svakome, koji bi želio unijeti u našu zajednicu razdor, mržnju i zlo. Samo u slozi, u ljubavi u međusobnom povjerenju će

zajednički mukotrpan rad biti okrunjen uspjehom.

Bit će uistinu za dobrobit cijelog našeg napaćenog naroda.

FRANJO BORIĆ,
član Izvršnog odbora HSS

Smisao Uskrsnoga blagdana

Božansko je slovo: »Ne živi čovjek samo od kruha nego od svake riječi, što izlazi iz usta Božjih.« Kako je svagdašnji kruh potreban za tijelo, tako je razumno spoznavanje istine i stvarnosti potrebno ljudskoj duši. Već sićano dijete neutaživo žeda za novim i novim spoznajama. Iz ovoga urođenoga nagnuća čovjeka izvire težnja svega čovječanstva za obrazovanjem i prosvjetečenjem. Ima rastlinski, ima čutilni život u čovjeku, ali ima i misleni i po tom se razlikujemo od živine, od pitomoga blaga, od šumske zvjeradi i žedamo duševnoga svjetla, dižemo se do vrhunca duhovne vasion. Toliko se svaki čovjek diže u unutarnjoj vriednosti svoga bića, koliko njegov sunčani duh svojim spoznajama kruži više, dublje i šire u neizmjenim prostranstvima duhovnosti. Velike misli i ideje, visoka čudoredna načela dižu ljude na plemenite čine i zanosna djela, a narode nadahnjuju na plemenite pothvate u njihovom radu, napretku i razvitku. Prosvjetečenost i kultura svakog naroda raste u istom omjeru, u kojem se većma on uspinje u više misaone krugove i stavlja si u zadatke što više svoj život produhoviti.

Izvori naših spoznaja jesu naša sjetila, naš um i razum, ali ima i drugih vrela. *Veliki i ogromni izvor naših saznanja jest vjera u čovjeku.* Zabluda je, kada netko misli, da vjera pomračuje ljudski um. Uistinu malo je toga, što spoznajemo umom prema onom neizmjenom, što dohvaćamo svojim vjerovanjem. Nema toga čovjeka, koji ne vjeruje i ne udešava svoje životne korake i čine prema svom vjeronjanju. Gotovo cio ljudski društveni život osniva se na ličnom povjerenju, a to je u suštini vjerovanje u čovjeka. Našeg narodnog ustanka ne bi bilo nikada, da nije bilo vjere naših junačkih boraca u svoju pravednu stvar i njezinu pobjedu. Vjera, koja je u skladu s osjećajem ljudske duše i srca, nije mrak i tmina, nego svjetlo i istina; ona ne pomračuje nego kao durbin izoštruje ljudsko duševno oko. Zar nismo često i sami u životu iskusili, kako nas je vlastito oko i uho prevarilo, a eto zar nismo svjedoci tužne pojave, kako se mnogim ljudima, nekada narodnim prvacima, u presudnoj uri javnoga života bistrina shvaćanja iznevjerila i oni krenuše onamo, kamo nikada ne smjedoše poći?

U kulturnoj povijesti ljudstva zapažamo činjenicu, kako ni jedna ljudska ideja nema u sebi one veličanstvene moći i snage, što je ima religiozno i vjersko osjećanje, koje plamti u ljudskom sreću. Što ono nije kadro da stvori i izvede? Najveći i najuzvišeniji iskazi ljudskoga duha jesu njegova religiozna djela, spoljašnji izražaji njegove vjere u Božanstvo, prema kojem gori žarom ljubavi i harnosti i strepi u osjećaju straha i počitanja. Što se može u ljudskoj umjetnosti porediti drevnim hramovima u Egiptu, Asiriji ili onom ogromnom hmerskom i hinduističnom u Angkoru i stražnoj Indiji? Koja se današnja građevina može takmiti svojom monumentalnošću s ljepotom Aje Sofije u Carigradu ili sv. Petra Vatikanskoga u Rimu? — Zar nama svima, koji imademo sreću boraviti u Krešimirovom gradu, sree ne zaigra, kada stupimo u divne krijesove sv. Jakova i u sebi proživimo zanosni osjećaj divne himne i ditiramba Božjoj slavi i veličini u erkv, kojoj ravne u našoj

zemlji nema? A slobodno recimo, gdje ima u svjetskoj književnosti pisano djelo, koje bi se moglo isporučiti s onom Božijom knjigom, što ga cijeli svijet nazivlje sv. Pismom i Evandeljem, a njegove riječi i istine svijetle u ljudske duše i srca jače nego traci nebeskoga sunca?

Evangelje samo u sebi znači najviši uspon ljudskoga duha do vrhunca (nadira) cijele vidljive i nevidljive vasiljene. **Evangelje je samo u sebi najveće uskrsnuće čovječanstva.** Iz evangelja izvire onaj primat, što ga kršćanski narodi vode u svijetu svojom prosvjetečnošću i svojim etosom i moralnim načelima. Danas se u stvari bje borba između Evangelja, svetoga zakona bratstva i ljubavi među narodima i onoga kletoga i satanskoga načela, da sila više vrijedi nego pravo i neki umišljeni narodi imaju pravo da nadinima caruju i gospodare. Po uzvišenom zakonu Hristova Evangelja bogoljublje sadrži u sebi najveće čovjekoljublje, a Božja vjera sadrži vjeru u čovjeka i njegove ideale. Ova vjera nosi u sebi toliku unutrašnju moć za veličinu čovječanstva, da kada bi moglo biti, a da nužno ne postoji Božje apsolutno biće, ono bi ga morali ljudi u sebi izmaštati i stvoriti jer je neizmjenja os njegova napretka, uspona i uskrsnuća.

Mnogima ljudima smeta otajstvenost i mističnost Evangelja. A zar nije otajstven i cijeli prirodni svijet? — A zar, čovječe, ti i sam sebi nijesi zagonetka i otajstvo? — Nisu li i samom tebi tvoji iskoni i konci bez božjega svjetla bolna mistika? —

Podi jednom u njeku zvjezdarnu i planetarij. Promatraj u teleskopu onaj neizmjenji nebeski sustav sunaca, nebeskih magla mliječnih puteva, stajčića i planeta, raznih oblika i najčarobnije skale boja, harmonije i ljepote, kakove samo na nebesima ima. Ljudi su znali izračunati i obrestiti zakone njihova kretanja i gibanja, ali ni Kopernik, ni Kepler, ni Newton, nisu znali naći unutrašnju moć i živu silu koja ih giblje i kreće, nisu umjeli otkriti tajanstvo i mistiku, unutrašnjega uzročnika velike prirode. Nikada, je ljudi iz svojih sila dok su u čahuri svoga tijela, ne će otkriti Ignoramus et ignorabimus. Kada ne mogu protumačiti ono, što je u prirodi, kako će ono što je nad prirodom?

Naše kršćanske svetkovine veliki su i sveti dani. Misleni dani. Zar nismo, obuhvatimo misao svoga bića i bivanja!

Svetkovina Uskrsnuća je slava kršćanskoga optimizma i vrhovne istine i stvarnosti, **da se u uskrsnoj spoznaji na vjeru u Boga i čovjeka nalazi riješenje čovjekova pitanja, i konca određenja.**

Svetkujmo ovaj divni Uskrsni blagdan, koji nam sijeva uskrsnulim Hristom i proljetnim žarkim suncem!

Dr. Svetozar Ritig

Niti se raspliću

Što se više približuju dani skorog oslobodjenja naše zemlje, sve jasnije se vidi kako narodne izdajice traže načina da se dodvore i približe narodno-oslobodilačkom pokretu da ih ne bi zahvatila metla, koja nemilosrdno čisti zemlju od svih onih, koji su bilo kako pomagali okupatora u njegovim strašnim namjerama, da uništi naše narode.

Lakomišljenici nisu mogli ili nisu htjeli računati sa činjenicama. Još i danas ne će da vide istinu, da se dr. Maček jednostavno, ali svijesno i promišljeno približavao izdajicama. Bez pitanja naroda, on je sklopio ugovor s princem Pavlom, namjesnikom krune, stvarao banovinu Hrvatsku na štetu hrvatskog i srpskog naroda u Hrvatskoj. Počeo je zakon o zaštiti države, osnovao koncentracione logore, zatim se otvoreno približavao fašizmu s potpisom Trojnog pakta i pristupio osovini Berlin—Rim—Tokio. Pod pritiskom naroda Trojni se pakt srušio, pa se mijenjala i vlada, ali u tu vladu opet ulazi dr. Maček, da bi malo zatim, kad su fašističke horde upale u našu zemlju, pozvao hrvatski narod, da pomogne ustaškoj vlasti, čija je namjera uništiti sav srpski narod u Hrvatskoj. Dr. Maček nije mislio na to, da mu je dobar dio srpskog naroda na izborima dao svoje povjerenje.

Svi oni, koji su podržavali dr. Mačeka, a to je većina narodnih zastupnika (izuzevši nekoliko poštenih pojedinaca) išli su istim putem, neki otvoreno, a neki prikriveno. Svi su oni pomagali fašizam u uništavanju srpskog i hrvatskog naroda u Hrvatskoj, kao i svih ostalih naroda Jugoslavije.

Kada su vidjeli kuda je narod krenuo, da je napustio samozvane vodje, sada bi se svi oni, koji su prikriveno pomagali okupatora htjeli nečim opravdati. Zato dolaze s raznim izjavama. Takva je izjava i gospodina ing. Košutića, koji je pokušao govoriti o nekom »unutaršnjem frontu otpora«, a da nije jasno kazao protiv koga je bio taj »unutarnji front otpora« uperen. S tom izjavom počelo se raščičavati obzorje, a time otkrivati i razne namjere. Jedne su išle za tim, da se narod zavadi i zasljepi, druge, da se ojača domobranstvo, a treće, da se stvore seljačke zaštite, koje će navodno čuvati sela za njih, a sve da se njima opet omogućiti povratak na vlast.

Takve su se namjere bile počele sprovdjati i u Splitu. Sprovodili su ih narodni zastupnici: Ivan Petar Mladineo i Marko Suton, uz pomoć onih pojedinaca, kojima možda nisu ni bile poznate namjere otpalog vodstva. Počeli su se sazivati razni sastanci. Na jednom sastanku bio sam pozvan i ja. Vodio ga je Ivan Petar Mladineo, koji je posebno naglasio, da po uputama vodstva HSS zapravo samog dr. Mačeka treba budno i pripremno očekivati razvoj događaja, jer da našem narodu prijete opasnost najviše od Srba, bez obzira da li se oni nalaze u četnicima ili u partizanima. Na primjedbu, da u partizanima u Dalmaciji skoro i nema Srba, brzo se ogradio, te je govorio, da su to naši ljudi, ali zavedeni i da s time moramo računati samo da nam prijete opasnost od četnika, koji skupa s Talijanima suradjuju, zato da se nameće neminovna potreba sjediniti sve snage građanskog bloka i partizana, i to na način da skupljanje novca i pomoći za partizane obavlja ovaj građanski blok i on svu pomoć dijeli partizanima. Na taj bi način. — naglasio je Mladineo — partizani bili ovisni o nama, o građanskom bloku. Tako će građanski blok davati novac, a partizani će voditi borbu. To će omogućiti — mudrovao je dalje Mladineo, — u času kada Talijani budu napuštali Split, da blok preuzme vlast u svoje ruke.

Na to je opet pala primjedba: *Brecaju uskrсна zvana u nekom selu daleku... Na zemlji? il na nebu? na suncu? il u sjeni? il, možda, negdje duboko — u meni?*

Žika, osedlaj konje! Da jurnemo uz golet, da obademo šume, i pretražimo doce, i ogledamo drume.

Oh zvona, što davno nisam ih čuo! Zvona, što raduju starce, i djeca im se vesele, i duše k njima lete ko zvučnoj mjedenoj ploči, u rojenja dane medarice pčele!

Jednog dana došao je k meni dr. Jančiković, da me, tobože, obavijesti stvarnom stanju naše stranke u ovom ratu, s napomenom, da stranka »zdravu i pametnu« politiku, s kojom upravlja dr. Maček.

Na upit, što je s Mačekom, jer da se ovdje svašta čuje, odgovorio mi je:

— Dr. Maček je interniran u svojoj kući u Kupincu; k njemu se ne može doći.

— Čudi me, — rekao sam — da nije dao nikakve izjave radi pokolja srpskog naroda u Hrvatskoj?

— Sigurno on sve ovo i ne zna, — odgovorio mi je dr. Jančiković.

— A kako onda daje upute za rad?

— U domobranima ima naših ljudi, koji s vremena na vrijeme podju do Kupinca, pa donesu poruke. Uglavnom, uvijek su iste: Treba čuvati narod da ludo ne gubi živote. Za to treba svugdje po selima osnivati zaštite, koje će braniti svoja sela od partizana i četnika.

— Kako stoji naša stranka među domobranima? Ima li tamo mnogo naših ljudi? — Opet sam pitao.

— U domobranima je seljački svijet, a to su naši ljudi. Oficiri malo vjeruju ustašama, oni su svi naši. Za to treba pomagati domobrane. To je naša vojska.

Ovakvo je tekao razgovor s dr. Jančikovićem, koji je naglašavao kako je progonjen od ustaša pobjegao u Crikvenicu. Tamo, da se nije mogao dugo zadržati, jer da nema propusnice. Sad je u bijegu i da ide u Dubrovnik. Medjutim nešto kasnije je dr. Jančiković ponovno dolazio u Split i ako — »progonjen«.

Sav ovaj rad, koji su namjeravali sprovesti u sela i gradove, mnogo nalik onom Košutićevom »unutrašnjem frontu otpora«. Stoga nije potrebno pitati: protiv koga je bio »unutrašnji front otpora«. On se raznjašava ovim činjenicama:

Gospoda u Zagrebu lažno prikazuju pravu istinu.

Gospodin Košutić govori kao svijet u gradu nije mogao poznavati potrebe u selu, pa prema tome kao da ništa nisu ni znali što se događa na selu uza sva klanja, paleže i pljačkanja. Proglasili su tako HSS u šumi i HSS u gradu, a ujedno su htjeli da to bude jedno isto. Medjutim im mi iz šume preporučujemo: odgovornost za sva zločinstva snositi će jednako oni, koji su zlo činili, kao i oni, koji su to zlo pomagali, bez obzira, kojim su stranci pripadali. Seljački narod, kojeg su nazvali HSS u šumi, tražit će čiste račune, osobito od ljudi, koji su uživali položaje putem glasanja, a kasnije najpodlije izdali svoj narod.

Narod traži: na sud s izdajicama.

IVAN KUZMIĆ, težak član Izvršnog odbora HSS.

Uskrсна zvana

mi ćemo zvonik naći, bijeli čisti zvonik, daleko od svakog druma, al ne znam, da l' u meni, Jest, njega ima, ima; il negdje u svijetu međ ljudma i stvarima!

Ma kako bilo, tjeraj konje još brže, momče!

U bijeli zvonik vjerujem sred šume uvijek mračne; l vjerujem u zvona, što, ne znam gdje — na zemlji, il na nebu; na suncu, il u sjeni; međ stvarma, il u meni — brecaju, pjevaju, javljaju da i Zlo klone, da u jaz uvire, i — poslie takvih Golgota — bez uskršnuća slavna da nikad se ne umire.

VLADIMIR NAZOR

U muslimanskom naselju Govzi 1943.

Ugo putovanje Stjepana Radića u Rusiju

16. listopada 1895. spalila je ka sveučilišna mladež pred spomnikom Jelačića bana madžarsku zapravo u času kad je Franjo prolazio iz gornjega grada u najljepoj povorci i to uz poklik: »Do madžarskom supremacijom (pretrudom)! Sutradan je bilo zatvoreno čet sveučilištaraca, koji su dne dana bili osuđeni na dva do jeseci strogoga zatvora. Ja sam ođen na 6 mjeseci zatvora i dne 1. rujna 1896. bilo je od Bjelovara kazne do Ivanića i Siska mobilizirani oko 500 oružnika, a osam oružnika pratio me je u moju zavičajninu Martinska Ves kod Siska. Z dana eto ti u moje selo na gošnji kočiji neobičnih gostiju! Doveo se k meni punica i žena netom prilog dra Rakodczaja, koji je predsjednik zagrebačkog sudbenog suda, onako osudio. Gospode mi izjavila su pratile cijelu razpravu; da u, da je hrvatskoj mladeži učinjeno, a napose da je krivo učinjeno. Da to barem donckle poprava su došli za to, da mi pripomognu idem u Rusiju, jer da su čule, spremam u Moskvu. I premda se odlučno otimao da išta od njihim, ostaviše mi kovertu, u kojoj našao 300 forinti.

Zdnoga daka to je za onda bio čitavital. Ja sam za dva tjedna već bio u Moskvi. Ovaj put sam odlučio da se Moskvi upišem na sveučilište i da to svršim svoje nauke. To je išlo vitezko. Morao sam najprije pisati mu na ministarstvo prosvjete. Kad s vidio, da se ne rješava, a čuvši, je ministar prosvjete Bogoljubovšao u Moskvu, zatražio sam kod njega audienciju i dobijem ju. Ali netom m spomenuo svoje zatvore i stao tučiti, zašto sam izključen sa sveučilišta u Zagrebu, pa onda u Pragu, i za to mi je zabranjen boravak u čitavoj ustrij i dan savjet, da ne učinim u Blimpešti, skočio na mene Bogoljuboveleći: Samo zato, što ste meni ovdjekazali, trebalo bi vas poslati u Sibirij! I ja bih vas poslao da ste ruski dravljanin. Ali ovako ću riješiti vašu mđu, da vas prime za izvanrednog sušača.

Dočekao sam početak školske godine. Sveučilište je velika tamnica.

Profesori su veliki tamničari, a daci uniformirani kažnjenici. Sistem čudan. Čudni i naslovi. Kad položiš sve ispite na pravničkom fakultetu, onda si istom kandidat prava ili jurist, dakle ono, što mi se kod nas govorilo, kad sam se na sveučilište upisao. Da postanem doktor prava, morao bi u Rusiji ostati najmanje pet godina. Ja sam si doduše već našao zasluzbe, podučavao sam jednog gimnazijalca Poljaka ruski, ali za doktorat prava nisam mogao dati još pet godina života. Među tim sam saznao, da u Parizu postoji slobodna škola političkih znanosti, koja da je mnogo bolja nego tako zvana orientalna (iztočna) akademija u Beču i diplomatska škola u Madridu, u Španjolskoj i u Briselu u Belgiji. I ja odlučim, da ću iz Moskve kući, da prikupim nešto novaca, od kuće u Prag, a iz Praga u Pariz.

Tako je i bilo, koncem siečnja 1897. bio sam u Parizu sa 130 franaka.

U Moskvi sam ostao svega blizu 5 mjeseci. U to sam vrijeme posjetio i veliku sverusku izložbu u Nižnjem Novgorodu na Volgi, koja je bila sredinom ljeta, baš onda, kada se tamo održavao višetjedni glasoviti sajam, na kojem kao da si je davala ročište sva iztočna Evropa, zapadna Sibirija, srednja Azija i Kavkaz. Vrativši se u Moskvu, upoznao sam se s nekim tajnim dačkim društvima, našao dosta dobrih znanaca među Velikorussia, Ukrajincima, Poljacima i Židovima. Stanovao sam i živio sasvim priprosto, ne samo dački, nego upravo radnički. Išao sam u najjednostavnije čajane među izvolščiike (kočijaše) i radnike i u obće sam jeo među sirotinjom. Upoznao sam dakle dosta dobro pravi moskovski život, u čem mi je dosta pomogla i moja tamburica, uz koju bi često pjevali veseli moskovski momci, radnici i seljaci. Danomice sam polazio nekoje velike ruske čitaonice i knjižnice, nakupovao si dosta ruskih knjiga i dva upravo savršena podpuna ruska rječnika od Makarova, jedan rusko-francezki, drugi francezko-ruski, bez kojih nikada ne bih bio onako sjajno svršio političke škole u Parizu.

STJEPAN RADIĆ

SVESLAVENSKI SABOR U SOFIJI

Dosudjeno je ruskim narodima da budu osloboditelji slavenskih i drugih naroda u prošlosti i sadašnjosti. Prije 67 godina oslobodila je Rusija Bugarsku od Turaka, a lani od Hitlera i od one klike bugarske gospode, koja je Bugare vodila od rata u rat, iz propasti u propast.

Na slavu tih obljetnica izaslaše svi slavenski narodi svoje izaslanike da se pridruže slavi Bugara i zahvale velikoj »matjuški« Rusiji i za svoje oslobodjenje. Tako su stigli izaslanici jugoslavenskih naroda: Srba, Hrvata, Slovenaca, Makedonaca, Crnogoraca; Čehoslovaka, Poljaka. Stigli su i izaslanici Bjelorusa i Ukrajinaca. Slava se pretvorila u sabor. Na njemu su izaslanici donijeli pozdrave svojih naroda braći i zakletvu da se više nikada ne će odvajati od ostale slavenske braće, već u slozi i jedinstvu zadružno braniti oružjem u ruci slobodu svoju i svoje slavenske braće. Udaren je temelj borbenom jedinstvu svih Slavena, a ne glagoljivom kao što se činilo na sveslavenskim sastancima prijašnjih vremena. Slaveni nikada više ne će biti tuđe sluge i robovi, ali niti napadači niti otimači tuđe slobode. S povikom: Smrt fašizmu, a sloboda narodima, završen je ovaj sveslavenski sabor, kojeg će odluke biti sudbonosne ne samo za nas Slavena, već i za ostale demokratske i pravdoljubive narode.

Čitav tjedan, u koji su pali dani ovog slavenskog saborovanja, bio je u čitavoj Bugarskoj posvećen slavljenju slavenske uzajamnosti i upoznavanju kulture i civilizacije pojedinih slavenskih naroda.

Jugoslavensko izaslanstvo brojilo oko 160 osoba.

Saborovanje je počelo 3. ožujka. Do podne su učesnici sudjelovali službi božjoj u spomen crkvi Aleksandra Nevskog. Sam vrhovni glavar bugarske crkve ekzarh Stefan I. uz asistenciju od 34 crkvena visoka dostojanstvenika odslužio je službu. Poslije službe sabrali su se izaslanici na tribinama mimo kojih je prolazila vojska. Poslije vojske prolazile su duge povorke — četiri sata narodnih organizacija mladeži i odraslih oko 200.000 osoba. Govori na saboru prenosili su se radijem. Kad je izabrano počasno izvršno predsjedništvo, prešlo se je na rad sabora. Viko Červenkov govorio je kao pretstavnik slavenskog komiteta u Sofiji i zahvalio je Crvenoj armiji što ih je oslobodila. Kimon Giorgijev, predsjednik bugarske vlade izrazio je sreću što smije govoriti o slavenskim osjećajima Bugara što se prije nije smjelo. Generalallajtnant Gundurov, predsjednik sveslavenskog komiteta u Moskvi govorio je o bolima ruskog naroda zbog patnji Bugara dok su čamili u hitlerovskom ropstvu. Neka ne zaborave da su za bugarsku slobodu prolili krv vojnici svih slavenskih naroda, pa da je dužnost i Bugara da pomognu u borbi protiv fašizma. Veseli se, da će ovaj rat svršiti borbenim bratstvom i udruženjem svih Slavena. Dr. Jevrem Nedeljkić, predsjednik slavenskog komiteta u Beogradu reče, da je prošlost južnih Slavena pokopana i da bratski krećemo u bolji i lakši život. Egoizmu i šovinizmu nema više mjesta. Treba poslužiti na ugled drugima kako treba graditi novo. Njegova svetost ekzarh Stefan I. bacio je prokletstvo na svakoga koji digne ruku na slavenstvo i slavensku uzajamnost. Slavenstvo je realnost i gotov čin. Profesor Ranah govorio je u ime Poljaka da najveće zlo dolazi Slavenima od Nijemaca. Poljska može sretno živjeti samo ubratstvu sa svojom braćom. Kao predstavnik Hrvata govorio je dr. Zlatan Sremec, ministar narodnog zdravlja Jugoslavije, tajnik Izvršnog odbora Hrvatske seljačke stranke, medju ostalim i ovo:

»Radujem se kao Hrvat što učestvujem na proslavi 67-godišnjice oslobodjenja Bugarske i prisustvujem Sveslavenskom saboru, koji se tom prigodom sastaje. Pred 67 godina velika je Rusija prvi put oslobodila Bugarsku od turskog jarma, prolivši krv svojih sinova, a sada opet oslobadja Bugarsku Crvena armija od Germana. Draga braćo, mi Slaveni imamo veliku i bogatu prošlost velikim djelima, ali ispunjenu i nevoljama i prolivenom našom krvi. Iz te prošlosti moramo se naučiti, da smo samo zbog toga stradavali, što smo bili nesložni. A najgore nam je bilo kad smo se međusobno zatirali. Kad smo bili ujedinjeni nitko nam nije mogao ništa učiniti. Da ne posizem daleko u povijest za dokaz moje tvrdnje, spomenut ću samo dva primjera iz bliže prošlosti da se vidi kakvo značenje za opstanak imade bratstvo i jedinstvo naroda. Prvi je primjer SSSR. Prije oktobarske revolucije bila je Rusija velika, ali slaba država. Došao je Lenjin i naučio narode kako da žive međusobno. Staljinova mudra politika je ujedinila i ojačala toliko SSSR-e, da su uspjeli ne samo sebe od neprijatelja obraniti, nego ga i pobijediti. SSSR i Crvena armija služi kao najbolji primjer, što znači bratstvo i jedinstvo naroda. Crvena armija nije oslobodila samo svoju domovinu, nego je pomogla osloboditi sve zarobljene narode. Drugi primjer pruža nam Jugoslavija Naši neprijatelji, njemački imperijalisti i talijanski fašisti, izgledali su nepobjedivi, i odlučili da nas unište. U tu su svrhu doveli na vlast u Hrvatskoj Pavelića, u Srbiji Nedića, a u Sloveniji Rupnika. Draža Mihailović igrao je svoju ulogu u Šumadiji. Ustaše su ubijali Srbe i napredne Hrvate, a srpski četnici Hrvate i napredne dijelove srpskoga naroda. Po planu »neuordnunga« (novog poretka) uništava je naš svijet u konclogorima, zatvorima, vješalima i masovnim streljanjem. Ali pod vodstvom našega maršala Tita digli su se svi slobodoljubivi narodi u borbu protiv okupatora. Titu je uspjelo da ujedini sve jugoslavenske narode u bratstvo i jedinstvo. Partizanski ustanak daje primjer kakvu snagu mogu pokazati narodi kad se slože i ujedine. U staroj su se Jugoslaviji 20 godina narodi svadjali i borili međusobno. Sjetimo se samo ubijstva Stjepana Radića i hrvatskih pretstavnika u Beogradskoj skupštini! A sada se ti isti narodi s Titom na čelu bore uspješno protiv neprijatelja. Na partizanskom groblju leže Srbi zajedno s Hrvatima, a do njih Slovenci i Makedonci, koji su se u borbi združili ujedno. Hrvatski pjesnik Vladimir Nator u svojim pjesmama opjevava borbu jugoslavenskih naroda sakupljenih oko Tita sa žarom vjerom u pobjedu.

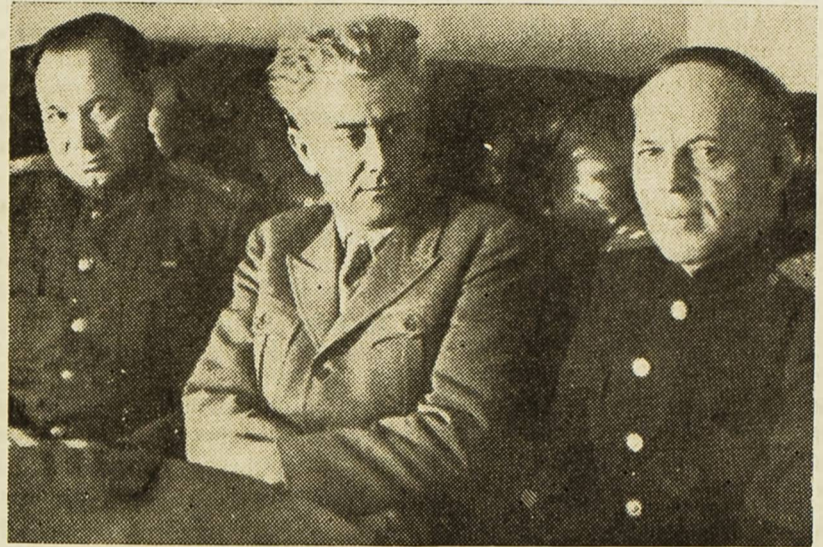
Bugarska Boteva, Karavelova, Levskog, Stamboliskoga, Nikole Petkova, Todora Pavlova, Geogija Dimitrova doživjela je povijesni veliki 9. rujna 1904. godine. Tim datumom je započelo novo doba u životu bugarskog naroda. Otečestveno frontovska Bugarska pošla je pravilnim putem — slavenskim. Nova bugarska narodna armija pokazala je u bitkama kod Stracina, gdje je general Stojčev porazio Nijemce, da želi i traži u zajednici s našom narodno-oslobodilačkom vojskom zator fašizma, tog neprijatelja slavenstva i čovječanstva. Uz nepobjedivu Crvenu armiju i moćni Sovjetski savez nastupaju danas i vojske naše braće Poljaka, Čeha, Slovaka, koji su se oslobodili fašističkog jarma. — Tai savez vojska ujedinjenih Slavena daje jamstvo da će sve slavenske zemlje biti oslobodjene od fašističkog tirana i da će biti bitno jamstvo budućeg mira. Bratstvo i jedinstvo slavenskih naroda je jedan od uvjeta da se osigura u Evropi trajan mir. Hrvatski će narod zajedno sa srpskim i ostalim jugoslavenskim narodima produžiti slavenskim putem, a vodit će ga njegov ljubljani Tito.«

Kad je dr. Sremec završio svoj govor, tada je na bugarskom jeziku uskliknuo: »Da živi bratstvo i borbeno jedinstvo slavenskih naroda, jamstvo uništenja najljućeg neprijatelja slavenstva, germanskog imperijalizma! Neka živi

i Crnogorcem. General Djilas pozdravio je sabor u ime Generalštaba Jugoslaenske armije. Pozvao je svu braću da se rame uz rame bore protiv njemačkog imperijalizma, a za bolji i sretniji mir slavenskih naroda.

Za vrijeme rada sabora poslani su brzojavi glavarima svih demokratskih i slobodoljubivih država.

Sabor je završen optovanim klica-

Dr. Zlatan Sremec s generalallajtnantom A. S. Gundurovom, predsjednikom Sveslavenskog komiteta u Moskvi i gvardijskim pukovnikom Valentinom Vladimirovičem Močalovom, tajnikom Sveslavenskog komiteta.

SSSR, neka živi Crvena armija i njezin veliki vođa Staljin! neka žive veliki Saveznici Engleska i Amerika i nova Bugarska, republika Poljska i Čehoslovačka! Neka živi demokratska i federativna Jugoslavija i njezin vođa maršal Tito!«

Govor je bio burno i dugo pozdravljen.

Marija Šmermova govorila je u ime čehoslovačkog naroda, za Ukrajinice govorio je njihov pjesnik Pavle Tičina, za Makedonce Dimitar Vlahov, koji je izrazio žalost da slobodu uživa do sada samo vardarska Makedonija. Akademik prof. A. Žebrek donio je pozdrave Bjelorusa, koji su najviše stradali od opasnih Nijemaca. Pepica Kardelj pozdravila je sabor u ime Slovenaca, a general Orović u ime Crnogoraca. Spomenuo je da su se Crnogorci borili pod geslom: »Radije grob, nego rob«. U svom govoru sjetio se je Stamboliskoga, koji je javno u bugarskom sobranju uskliknuo, da se ne osjeća niti Srbinom niti Bugarinom, već Jugoslavljanimom. Tako i Orović priznaje, da se najprije osjeća Slavenom, onda Jugoslavenom, pa Srbinom

njem bratstvu i uzajamnosti slavenskih naroda, Jugoslavena i Bugara, velikom strategu i vodji maršalu Staljinu, Titu, svima slobodoljubivima narodima, Sveslavenskom komitetu, moćnim Saveznicima SAD i Velikoj Britaniji, bugarskom narodu; svima borcima i herojima, koji doprinose slobodi slavenskih naroda; jedinstvu radnog naroda: seljaka i radnika, Georgiju Dimitrovu; najviše Crvenoj armiji i njezinim borcima.

Po cijelom svijetu — gdje god žive Slaveni — osnivaju se i osnivati će se Slavenski komiteti za gajenje Slavenske uzajamnosti, borbenog jedinstva i bratstva, za obranu od napadača, od nesloge i osamljivanja Slavena. Zar će Hrvat biti posljedni u tome, premda su prvi nosili ideju sveslavenstva i Jugoslavenstva? Svako veće mjesto treba osnovati slavenski komitet, jer nam je život jedino osiguran, ako se udružimo s ostalom braćom. A da ta Sveslavenska družba bude srdačna i iskrena, narodna i trajna moramo se međusobno upoznati. Osnivajmo Slavenske komitete, seljačke braćo!

Majka na grobu sina

Majka sina na grobnici zove:
»Di si sine, sve ufanje moje?
Hajde staroj majci progovori
dal te i sad, sine briga mori?
Ko što te je morila te prija,
kud se kreće Crvena armija?
Evo ti je došla majka stara,
da se s tobom, mrtvim razgovara,
da ti mrtvu prikaže veselje,
jer se tvoje ostvariše želje.
Ti si sine, mislio odavno,
da je bolje poginuti slavno,
nego trpiti nasilja i sile,
koje su se nama nametnule
od fašista i sviju ostali,
što su skupa uz fašizam stali.
Sad se može svima redom reći
da ne mogu nikuda pobjeći,
jer Sovjetska vojska ponosita
naći će ih preko bila svita
ma hodali i danju i noću
odgovarat moraju za zloću,
što su zvjeri te činile,
kad su tuđu zemlju zaposile.
Počiniše hiljade nezgoda
od našega slavenskog naroda.
Namjere su to njihove bile
da bi naše zemlje opustile.
Ono što bi ostavili malo

to bi njima za roblje trebalo.
Ali su se zlikovci nemili
u računu svome prevarili
da će narod njima roblje biti
njihovoj se sili pokoriti.
E dakako, sve što ih mirita
dat će njima vojska ponosita.
Sad sam i ja sine, veselija,
jer je došla Crvena armija
fašističke lance da raskuje,
te da narod više ne robuje;
da nestane nasilja i mraka,
dodje svitlo radnika seljaka
i ostalih što pošteno hoće,
za njih isto dani dobri doće,
jer Bačuško viče na daleko
ne varam se, ako tako reko.
Svaka sila veća ili mala
na Rusiju kad je pokušala
Ruska ju je sila progutala.
kroz malo je vrijeme propala,
Jer naš dični maršal Staljin soko
sahranit će u jamu duboko
Hitlerove krvave koljače
i njegove sluge pomagače.

PAVAO ŠKARE, seljak
ročelnik prosvj. odjela Kotarskog NOO-a, Imotski

RUSKI KARAKTER

(Iz priče Ivana Subareva)

Ruski karakter! — to je za malu priču i suviše ozbiljan naslov. Ali šta da radim — ja bih baš htio da razgovaram s vama o ruskom karakteru.

Ruski karakter! Pokušaj da ga opišem... Da li da pričam o herojskim podvizima? Ali ima ih toliko, da se čovjek nađe u nedoumici — koji da izabere. I, eto, pomogao mi je jedan moj prijatelj malim doživljajem iz svog ličnog života. Ne ću da pričam kako je tukao Nijemce, iako nosi zlatnu zvijezdu, a pola grudi mu je iskičeno ordenjem. On je čovjek jednostavan, tih, običan — kolhoznik iz sela kraj Volge, u saratovskoj oblasti. Ali se između ostalih ljudi ističe snažnim i skladnim stasom i ljepotom. Kad ga pogledam kako izlazi iz tenkovske kule, — pravi bog rata! Skače s oklopa na zemlju, skida šljem s vlažne kose, briše maramom garavo lice i — neizostavno se nasmiješi od duševne dobrote.

U ratu, gledajući stalno smrti u oči, ljudi postaju bolji, svakojake sitnice otpadaju s njih, kao ljuska, kao nezdrava koža poslije sunčanih opekotina, i u čovjeku ostaje — jezgro. Naravno, kod jednog čovjeka je ono čvršće, kod drugog slabije, ali i oni kod kojih je ono s manom zapinju, svaki bi htio da bude dobar i vjeran drug. Ali moj prijatelj Jegor Dremov, i prije rata je bio čovjek ozbiljnog držanja, on je neobično volio i poštivao majku, Marju Polikarnovnu, i svog oca, Jegora Jegorovića. Moj otac je čovjek ozbiljan, on prije svega sebe poštuje. Ti ćeš, kaže, sinko, mnogo šta vidjeti u svijetu, poći ćeš i u inozemstvo, ali se ponosi ruskim imenom...

Imao je vjerenicu u istom selu na Volgi. Kod nas mnogo pričaju o vjerenicama i ženama, naročito ako je na frontu zatišje, hladnoća, a u zemunici čadi svjetiljka, puckara peč, a ljudi već večeraju. Takvih će stvari napričati — samo slušaj. Poveže se, recimo: »Šta je to ljubav?« Jedan će reći: »Ljubav se rađa na bazi poštivanja...« Drugi: »Nije to točno. Ljubav — to je navika, čovjek voli ne samo ženu, nego i oca i majku, pa čak i životinje...« »Eh, budalo! — reći će treći — ljubav to je kad u tebi sve vri, čovjek ide kao pijan...« I tako filozofiraju i sat i dva, dok vodnik, umiješavši se, ne odredi zapovjedničkim glasom pravu suštinu... Jegor Dremov, valjda stideći se takvih razgovora, samo uzgred spomenuo mi o svojoj vjerenici — eto, vrlo je dobra djevojka i kad je već rekla da će čekati — čekati će, pa čak i da se vrati s jednom nogom...

Ratne podvige isto tako nije volio mnogo da prepričava: »Takvih stvari nerado se sjećam!« — Namršti se i zapali cigaretu. Za ratne podvige njegovog tenka doznawali smo iz priče posade, a naročito je slušatelj zavidljavo vozač Čuvilev.

»Razumiješ li, tek što smo krenuli, vidim iz brdašca puzi... Vičem: družice poručniče, tigar!« »Napred, više punom parom!...« Počeh da se kamufliram kroz jelovu šumicu, u desno, u lijevo... Tigar pomiče cijev, kao slijepac, opalio, i promaši... Kad ga tresne drug poručnik u bok — same varnice! Kad tresne još i u kulu — odmah je digao surlu... Kad tresne po treći put — tigru iz svih rupa prokulja dim, plamen izbija iz njega sto metara u vis... Posada počne da se izvlači kroz pričuveni ulaz... Vanjka Lapšev ošine iz mitraljeza i oni već leže i samo se nogama praćakaju... Put nam je, razumiješ li, raščišćen... Kroz pet minuta upadamo u selo. Tu sam prosto podivljao... Fašisti kud koji... A blato je, razumiješ li, poneki iskoči iz čizama i samo u čarapama. Drug poručnik mi komandira: »Deder — raspali po šupi«.

Top smo okrenuli unazad, punom parom krenuo sam na šupu. Majko moja! Zagrmile su grede po oklopu, daske, cigle, fašisti koji su sjedili ispod krova... A ja ih još jednom pregazim, — ostali dignu ruke u vis i — Hitler kaput...«

Tako je ratovao poručnik Jegor Dremov, dok ga nije zadesila nesreća. Za vrime Kurskog okršaja, kad su Nijemci iskrvarili i popustili, njegov je tenk — na brežuljku usred njive zasijane pšenicom — bio pogođen granatom, dvojica iz posade bili su na mjestu ubijeni, a od druge granate tenk se zapalio... Vozač Čuvilev, iskočivši kroz prednji izlaz opet se popeo na kulu i stigao je da izvuce poručnika — on je bio bez svijesti, odijelo je na njemu gorjelo. Tek što je Čuvilev odnio poručnika u stranu, tenk je eksplodirao s takvom snagom da je kula odletjela na pedesetak metara. Čuvilev je bacao pregrštima meku zemlju na poručnikovo lice, na glavu, na odjeću, da bi ugasio vatru. Zatim je počeo da puzi s njim od jedne jame do druge prema previjalištu... »A zašto sam ga onda vukao?« — pričao je Čuvilev — »čujem, srce mu kuca...«

Jegor Dremov je ostao u životu, čak ni vid nije izgubio, iako je njegovo lice bilo gotovo pougljeno, da su se na pojedinih mjestima vidjele kosti. Osam mjeseci ležao je u bolnici, vršili su mu plastične operacije jednu za drugom. Preuđesavali i nos, i usne, i kapke, i uši. Poslije osam mjeseci, kad su mu skinuli zavoje, on je pogledao na svoje, ali sada više ne njegovo lice. Bolničarka, koja mu je pružila ogledalo, okrenula se i zaplakala. On joj je odmah vratio ogledalo:

»Moglo je biti i gore — reče — ovako se može živjeti.«

Ali više nije tražio ogledalo od bolničarke, samo što, je često pipao svoje lice, kao da je htio da se navikne na njega. Komisija ga je proglasila za pozadinsku službu. Tada je otišao generalu i rekao: »Molim za odobrenje da se vratim u puk.« »Ali vi ste invalid« — rekao je general. »Ne, ja sam nakaza, ali to ne će smetati, borbeno sposobnost je potpuno povraćena«, (Jegoru Dremovu palo je u oči da se general za vrijeme razgovora trudio da ne gleda u njega i samo se osmjehnuo modrim usnama). Dobio je dvadesetdnevni dopust za potpuni oporavak i otišao kući ocu i majci. To je bilo baš u mjesecu ožujku ove godine.

Na stanici je mislio da uzme kola, ali morao je ići pješke osamnaest vrsta Naokolo je bio snijeg, bilo je vlažno, pušto, ledeni vjetar dizao je skutove njegovog šinjela i zviždao u ušima samotnim trgov. U selo je došao već u sumrak. Eto i bunara, visoki deram ljulja se i škripi. Šesta kuća odavde je kuća njegovih roditelja. On odjednom zastade, turivši ruke u džepove. Počeo je vrtjeti glavom. Skrenuo je u koso prema kući. Ušavši do koljena u snijeg, nagnuvši se prema prozoru, spazio je majku — uz mutnu svjetlost uvrnute svjetiljke, iznad stola, ona je spremala večeru. Kao i uvijek u istoj zagastoj marami, tiha, spora, dobra. Ostarjela je, isticala su se mršava ramena... »Oh, da sam znao — svaki bih joj dan pisao o sebi bar dvije riječi...« Na stolu bješe oskudno postavila šolju s mlijekom, komad kruha, dvije žlice, slanik i zamislila se, stojeći kraj stola, skrštivši ruke ispod grudi... Jegor Dremov, gledajući kroz prozorčić na majku, shvatio je da je ne smije uplašiti, ne smije dopustiti da joj očajno zadrhte ostarjelo lice.

No, dobro! On otvori vratanica, ude u dvorište i zakuca na vrata. Majka se odazva iza vrata: »Tko je tamo?« On odgovori: »Poručnik, heroj Sovjetskog Saveza Gromov«.

Njemu tako snažno zakuca srce — on se nasloni ledima uz prag. Ne, majka nije mu poznala glas. On je i sam, kao da je prvi put začuo svoj glas, koji se promijenio poslije svih operacija — hrpav, mukao, nejasan.

»A šta ti ovdje tražiš?« — zapita ona.

»Donio sam pozdrav Mariji Polikarpovni od sina, starijeg poručnika Dremova.«

Tada ona otvori vrata i poleti k njemu i zgrabi ga za ruku:

»Je li živ moj Jegor? Je li zdrav? Sinko, udi u kuću.«

Jegor Dremov je sjeo na klupu kraj stola na isto mjesto gdje je sjedio kada mu još noge nisu stizale do poda, a majka, milujući ga po kudravoj glavici, govorila bi »jedi golube«. On je počeo da joj priča o njenom sinu, o samom sebi, — potanko, kako jede, pije, kako ni u čemu ne oskudjeva, da je uvijek zdrav, veseo, i — ukratko o bitkama, u kojima je učestvovao sa svojim tenkom.

»Reci mi, — jel' strašno u ratu?« — prekidala ga je ona, gledajući ga u lice tamnim očima, koje ga nisu vidjele.

»Pa, naravno, strašno je, majčice, međutim — navika.«

Došao je otac, Jegor Jegorovič, koji je također popustio u toku ovih godina — bradica mu je kao da je brašnom posuta. Gledajući u gosta, tapkao je na pragu pocijepanim čizmama, ne žureći se odmotao šal, skinuo kratku bundu, prišao stolu, rukovao se — ah, poznata mu je bila ta široka, pravedna roditeljska ruka! Ništa ne pitajući, zato što je i bez toga sve bilo razumljivo — zašto je tu gost sav u ordenima, on sjede i također počeo slušati, poluzatvorenih očiju.

Što je poručnik Dremov duže sjedio nepoznat i pričao o sebi i ne o sebi, toliko je nemogućnije bilo za njega da se sada otkrije, da se digne, da kaže: ta poznajte vi mene, ovu nakazu, majko, oče!... Njemu je bilo i dobro i teško za roditeljskim stolom.

»No, pa šta, hajdete da večeramo, ženo, spremi nešto za gosta.« Jegor Jegorovič otvori vratnice starog ormarića, gdje su u uglu lijevo ležale udice u kutiji od šibica — tamo su one i sada bile — i gdje je stajao čajnik s odbijenim nosićem, tamo je i sada stajao, gdje je mirisalo na mrvice kruha i ljusku od crnog luka. Jegor Jegorovič uze bocu s vinom — svega za dvije čašice — uzdahnu što se više ne može nabaviti. Sjedoh da večeraju kao i ranijih godina. I tek za večerom stariji poručnik Dremov primijeti da majka naročito pažljivo posmatra njegovu ruku kojom je držao žlicu. On se nasmiješi, majka diže oči i njezino je lice bolno zadrhtalo.

Govorili su o ovome i onome, kakvo će biti proljeće i da li će narod izići na kraj sa svjetvom, i o tome da ovog ljeta treba očekivati kraj rata.

»Zašto mislite, Jegoru Jegoroviču, da ovog ljeta treba čekati kraj rata?«

»Narod se razljutio, — odgovori Jegor Jegorovič. — prošli su kroz smrt, sad ga ne ćeš zadržati, Nijemcu je kaput.«

Marija Polikarpovna zapita:

»Niste ispričali kad će dobiti dopust — da dode k nama. Tri godine ga nisam vidjela, mora da je narastao, nosi brkove... Tako — svaki dan blizu smrti, valjda mu je i glas postao grublji?«

»Ali, kad dode — možda ga ne ćete ni poznati« — reče poručnik.

Ležaj su mu napravili, na peći, gdje se sjećao svake cigle, svake pukotine između greda u zidu, svakog čvora na tavanici. Mirisalo je na ovčju kožu, na kruh — na onu prisnost rođene kuće. Što se ne zaboravlja ni u smrtnom času Ožujski vjetar je fijukao nad krovom.

Iza pregrade lako je hrkao otac. Majka se pretvarala, uzdisala, nije spavala. Poručnik je ležao ničice, s licem u rukama: »Zar ga nije prepoznala — mislio je — zar nije prepoznala? Mama, mama...«

Ujutro ga je probudilo puckaranje drva, majka je pažljivo radila kraj peći: na razapetom konopcu visili su njegovi oprani obojci, kraj vrata stajale su oprane čizme.

»Jedeš li palačinke od prošenog brašna?« — zapita ona.

On ne odgovori odmah, siđe s peći, obuče bluzu, opaše se i — bos — sjedne na klupu:

»Recite, da li živi kod vas u selu Kaća Mališeva, kćerka Andrije Stjepanovića Mališeva?«

»Prošle godine završila školu, sada je kod nas učiteljica. Bi li htio da je vidiš?«

»Vaš sin je molio da joj svakako izručim pozdrav.«

Majka je poslala po nju djevojčicu iz susjedstva. Poručnik nije stigao ni da se obuče, kad dotrča Kaća Mališeva. Njezine velike sive oči su blistale, obrve su se dizale iznenadeno, na obrazima se pojavilo radosno rumenilo. Kad je zbacila s glave na široka ramena pletenu maramu, poručnik je čak zaječao u sebi: poljubio bih ovu toplu, svijetlu kosu!... Samo tako je on zamišljao drugaricu — svježju, nježnu, veselu, dobru, toliko lijepu da je čitava kuća čim je ušla, sinula kao da je od zlata...

»Vi ste donijeli pozdrav od Jegora? (On je stajao ledima prema svjetlosti i samo je nagnuo glavu, pošto nije mogao govoriti). A ja ga čekam danonoćno, tako mi i recite...«

Ona mu se približi. Pogleda i, kao da ju je neko lako udario u grudi, trgla se, uplašila. Onda on čvrsto odluči da ide — još danas.

Majka je ispekla palačinke od prose-nog brašna s mlijekom. On je opet pričao o poručniku Dremovu, ovog puta o njegovim ratnim podvizima — pričao je surovo i nije dizao oči na Kaću: da ne bi vidio na njezinom milom licu odraz svoje nakaznosti. Jegor Jegorovič htio je da se postara da dobije kolhozno konja — ali on je otišao na stanicu pješke, kao što je i došao. Bio je vrlo poštišten onim što se desilo, pa čak, zastajući, udarao sebe rukom po licu i ponavljao promuklim glasom: »Šta sada da se radi?«

Vratio se u svoj puk, koji se nalazio u dubokoj pozadini radi popune. Ratni drugovi dočekali su ga s takvom iskrenom radošću, da mu se s duše svalilo ono što mu je smetalo da spava, da jede, da diše. Odlučio je ovako: neka majka što duže ne zna za njegovu nesreću. Što se tiče Kaće — ovaj trn on će izvući iz srca.

Poslije dva tjedna stiglo je pismo od majke:

»Zdravo, sine moj željeni! Bojim se da ti pišem, ne znam što da mislim. Bio je kod nas jedan tvoj drug. — čovjek vrlo dobar, ali ružnog lica. Htio je da ostane malo kod nas, ali je najednom iznenada otišao. Otada, sine, ne spavam noću, — čini mi se da si ti dolazio. Jegor Jegorovič me zbog toga grdi, — sasvim si, kaže, ti, stara, izgubila pamet: da je to bio naš sin — zar se ne bi kazio?... Šta ima da se krije, ako je to on bio — takvim licem, kao što ga ima ovaj koji je nama dolazio, treba se ponositi. Uvjeri me Jegor Jegorovič, a majčino srce — uvijek isto: to je on, to je on bio kod nas!... Čovjek je ovaj spavao kod nas na peći, ja sam njegov šinjel iznijela napolje da počistim, pa pritisnem lice na njega, pa zaplačem — to je on, to je njegov!... Jegoruška, piši mi, za ime božje, razjasni mi — što

je to bilo? Možda sam zbilja — izgubila pamet...«

Jegor Dremov pokazao je ovo pismo meni. Ivanu Sudarevu, i, pričajući svoju povijest, brisao je oči rukavom. Ja mu kažem: »Eto, velim, karakteri su se sudarili! Lud si ti, lud, piši brže majci, moli za oprostaj, nemoj da poludi zbog tebe... Baš joj je potrebno tvoje lice! Ovakvog će te ona još više voljeti...«

Istog je dana napisao pismo: »Dragi moji roditelji, Marija Polikarovna i Jegor Jegorovič, oprostite mi moju neuljudnost, zaista sam bio kod vas ja, vaš sin...« I tako dalje, i tako dalje — na četiri strane sitnim rukopisom — napisao bi i na dvanaest — da je mogao.

Poslije stanovitog vremena stojimo ja i on na vježbalištu — dotrča vojnik i — Jegoru Dremovu: »Druže kapetane, traže vas: »Izraz tog vojnika bio je takav, iako je stajao po propisu, kao da je pio. Pođemo u zaseljak, pridemo kući u kojoj smo živjeli Dremov i ja. Vidim — nije pri sebi — stalno kašljuca... Mislim: »Tenkista, tenkista — a ipak

nervi... Udemo u kuću, on ispred mene, i čujem:

»Mama, zdravo, to sam ja!...« I vidim — mala starica pala mu u zagrljaj. Osvrnem se, kad vidim i druga žena je tu. Dajem vam časnu riječ, ima valjda negdje još ljepotica, nije valjda samo ona takva, ali ja lično — nisam takve vidio.

Odvojio je od sebe majku, pride ovaj djevojci — a ja sam već govorio da je svojim džinovskim stasom to bio bog rata. — »Kačo« — kaže on. — Kačo, zašto ste došli? Vi ste obećali da ćete čekati onoga, a ne ovoga...«

Lijepa Kača mu odgovara — iako sam otišao u predsoblje, ali čujem: »Jegore, ja sam se odlučila da s vama vjekujem. Ja ću vas vjerno voljeti, mnogo ću vas voljeti... Nemojte me vraćati...«

Da, to su oni, ruski karakteri! Reklo bi se da je običan čovjek, a kad dođe surova nevolja, u velikim ili malim stvarima u njemu se podigne velika snaga — ljudska ljepota.

Aleksej Tolstoj

Značaj i uloga nabavlačko potrošačkog zadrugarstva

Privremeni odbor za sredjivanje zadrugarstva u Hrvatskoj istakao je u svojim »Uputama«, kao jedan od najvažnijih zadataka, osnivanje nabavlačko-potrošačkih zadruga, koje bi trebalo da se protegnu na čitavu zemlju i da obuhvate sva sela i sve gradove. Postoje opravdani razlozi, zašto se u ovom času najveća pažnja posvećuje nabavlačko-potrošačkim zadrugama i zašto se ističe potreba, da se oko nabavlačko-potrošačkih zadruga okupe najširi narodni slojevi, seljaci, radnici, obrtnici, privatni i državni namještenici, jednom riječi svi oni, koji su danas prisiljeni da nabavljaju i kupuju svoje lične, kućne i gospodarske potrebštine.

Koristeći se dosadašnjim iskustvima mi zadrugari pristupit ćemo stvaranju takvih privrednih organizacija, koje će na sebe primiti dužnost nabavljanja robe i opskrbljivanje zadrugara sa svime, što im je potrebno za život i obnovu gospodarstva. Tim putem narod sam, odozdo, stvara novi, poštenu oblik trgovine, kojemu je jedini cilj, da zadovolji potrebe naroda i onemogućuje izrabljivanje od strane pojedinih lihvara i zelenaša. Taj novi, poštenu oblik trgovine jesu nabavlačko-potrošačke zadruge, koje potpuno isključuju posrednike i onemogućuju dosadašnji način trgovine, osnovane na lovu i trci za što većom zaradom i bezobzirnim obogaćivanjem pojedinaca na račun naroda.

Temeljno je dakle kod nabavlačko-potrošačkih zadruga, da su one privredne organizacije najširih narodnih slojeva, koje narod sam stvara i preko kojih se sam, bez posrednika, opskrbljuje sa svima što mu je potrebno, a istodobno se oslobađa ovisnosti i izrabljivanja, kojemu je do sada bio podvrgnut od strane pojedinih nesavjesnih trgovaca. U tome leži njihov značaj i velika gospodarska i socijalna važnost.

Vidi se po tom, da cilj nabavlačko-potrošačkih zadruga nije trgovina radi same trgovine. Isto tako nije cilj zadrugara, da se bave trgovinom radi sticaja trgovačkih profita na račun drugoga, nego oni idu jedino za tim, da sami, preko svoje zadruge, nabavljaju sve ono što im je potrebno u kućanstvu i gospodarstvu, a naročito danas, da sami nabavljaju sve ono što im je potrebno za brzu obnovu gospodarstva i povećanje proizvodnih mogućnosti.

Taj nam je cilj tim više razumljiv, kada znamo, da u zadrugi nema »gazde«, nema »šefa«, nema onog zloglasnog špekulanta, koji ne radi ništa drugo, nego trpa profite u svoj džep i na taj način stvara bogastvo na račun širokih redova potrošača i kupaca. U zadrugi su svi članovi potpuno jednaki, svi su

oni u jednakoj mjeri suvlasnici svoje zadruge, svi su oni u isto vrijeme i nabavljajući i potrošači robe i zato među njima nema nikoga, tko bi se obogaćivao na račun drugoga. Zadrugari sami preko svoje zadruge nabavljaju robu, sami joj utvrđuju cijenu i sami je u svojoj zadrugi i kupuju. U tom i leži najsigurnije jamstvo, da zadrugari ne će poduzeti ništa, što bi im bilo na štetu, a najmanje će sami pred sobom sakrivati robu u neka tajna skrovišta, ili sami sebi nabijati cijenu, prodavati lošu robu, netočno mjeriti i sve drugo, što je inače redovita pojava kod nesavjesnih trgovaca.

Sve je to dobro poznato našim zadrugarima, naročito u onim krajevima, gdje je zadrugarstvo jače razvijeno i gdje su otprilike postojale nabavlačko-potrošačke zadruge. Tamo je narod neposredno osjetio njihov značaj i ulogu u jačanju gospodarske snage i kupovne moći sitnih proizvođača i potrošača. Spomenuti ću ovdje Hrvatsku seljačku privrednu zadrugu u Cazmi (Moslavina), koja je osnovana godine 1936., a koja je kroz četiri godine okupila oko sebe preko 3 hiljade zadrugara iz preko 50 sela kotara čazmanskoga. Prošla je ona težak i trnovit put u borbi s raznim špekulantima, nabijačima cijena, sre-

skim načelnicima, poreskim upravama, žandarima, narodnim zastupnicima i svim drugim »prijateljima naroda«.

Ta je zadruga odmah u početku poslovanja snizila prodajnu cijenu robe za prosječno 25 posto od one cijene, po kojoj se roba prije osnutka zadruge prodavala kod trgovaca. To je samo prosječno sniženje, dok je kod pojedinih vrsti robe cijena bila snižena i za 50 posto, pa i 75 posto. Posljednje tri godine prije sloma stare Jugoslavije, utržak zadruge, po tako sniženim cijena, kretao se oko 5 hiljada dinara dnevno, što mjesečno iznosi oko 150 hiljada, a godišnje preko 1 milijun i 800 hiljada dinara. Da tada nije bilo zadruge, koja je snizila cijenu robe, zadrugari bi bili prisiljeni da ju i dalje plaćaju 25 posto skuplje, a kraj toga da dobiju i lošiju robu i netočnu vagu.

Time, što je zadruga snizila prodajnu cijenu robe, zadrugari su u godinu dana ukupno uštedili oko 450 tisuća dinara, što na pojedinog zadrugara otpada oko 150 dinara, predratne vrijednosti novca. Da nije bilo zadruge, tih 450 tisuća dinara bilo bi za zadrugare izgubljeno, jer bi se našlo u džepu onih nesavjesnih trgovaca s kojim je zadruga vodila borbu na život i smrt. Ovakvo, svaki zadrugar uštedio je oko 150 dinara i za toliko je on pojačao svoju gospodarsku snagu i za toliko mogao više nabaviti razne robe. Ako imamo u vidu predratnu vrijednost novca, onda je svaki zadrugar u svojoj zadrugi kroz godinu dana uštedio toliko, da može nabaviti jedan par cipela.

No to još nije sve, jer je u okoliš zadruga bilo još pet velikih trgovina,

koje nisu imale ništa manji promet od zadruge, a koje su bile prisiljene sniziti prodajnu cijenu robe prema onim cijenama, kakve su bile u zadrugi. U tim trgovinama robu su kupovali oni, koji nisu bili članovi zadruge. Uslijed sniženja cijene robe i u ostalim trgovinama, zadruga je koristila i nezadrugarima, jer su sad i oni dobivali robu po sniženim cijenama i time uštedili skoro istu svotu kao zadrugari u zadrugi.

Takvih primjera našlo bi se mnogo, ali i ovaj jedan objašnjava od kolikog su značaja nabavlačko-potrošačke zadruge za jačanje gospodarske snage i povećanje kupovne moći najširih narodnih slojeva.

Posebno danas, kada se naša zemlja nalazi u ruševinama nabavlačko-potrošačke zadruge dobivaju još značajniji i odgovorniji zadatak, jer postaju snažno oružje u rukama najširih narodnih slojeva za tešku i posljednju borbu na fronti obnove zemlje.

One su danas najsigurnije jamstvo, da će se narod pravilno i bez smetnje opskrbljivati hranom i ostalom robom, koja mu služi za održanje života i obnovu uništenog gospodarstva, a na drugoj strani one su najsigurnija brana protiv pokušaja raznih lihvara i nabijača cijena, da narod, podvrgnu bezdušnom izrabljivanju i da ga trajno zadrže u gospodarskom ropstvu.

Nabavlačko-potrošačke zadruge su danas moćno oružje, kojim će narod, uz svoje političke slobode, izvojevati i svoju gospodarsku slobodu.

OSKAR KUČAN
Čazma (Moslavina)

U ZORU

*U zoru
krenuo sam na put
dalek, težak i dug,
da stignem one,
koji su davno naoštrili plug
i oru...*

*Malakšu konji,
izmorene grudi za odmorom žude,
komarci ih grizu, ptice se čude,
kakav je život konja i lude:
što već u zoru
lemeši brazde oru
za druge...*

Đelekovec 1933. god.

*Udaram preko,
staze su duge,
na slogove uzke i međe guste,
ralo otežko, ruke mi slabe,
a grude tvrde...*

Mihovil Pavlek-Miškina

Iz Hrvatske seljačke stranke

U zelenoj dvorani Narodne skupštine, predsjednik AVNOJ-a dr. Ivan Ribar predao je na svečan način orden Bratstva i jedinstva čika Tuni Babiću, jednom od šesnaestorice odlikovanih istaknutih prvaka i članova Izvršnog odbora HSS. Čika Tuna Babić, apostol i osnivač Hrvatske seljačke stranke je jedan od najodlučnijih staraca, učesnika u radu Narodnooslobodilačkog pokreta.

Iako u godinama, Tuna Babić je muški podnosio pritisak ustaša i drugih Pavelićevih slugu i odbio je svaku suradnju s izdajicama. Čim je, kako sam veli, vidio da Narodnooslobodilački pokret razvija borbu protiv okupatora, počeo ga je pomagati političkim autoritetom. Kasnije, Tuna Babić, početkom prošle godine, iako pod teretom godina, napustio je svoje imanje i selo, i pridružio se partizanskim odredima. Čika Tuna Babić se posvetio organiziranju narodnih vlasti u Slavoniji. Kad je osnovan oblasni odbor Jedinstvene narodnooslobodilačke fronte za Slavoniju, Tuna Babić je izabran za njegovog predsjednika.

Svečanosti predaje odlikovanja prisustvovali su ministri Frane Frol, dr. Zlatan Sremec i dr. Pavle Gregorić, Franjo Gaži, predsjednik Izvršnog odbora Hrvatske seljačke stranke, Ante Vrkljan, povjerenik finansija ZAVNOH-a i tajnik Izvršnog odbora HSS, dr. Aleksandar Koharović, povjerenik narodnog zdravlja ZAVNOH-a, i Nada Sremec, član AVNOJ-a.

Čika Tuni Babiću, dr. Ivan Ribar je, između ostalog rekao:

— Predajući ti ovaj orden na predlog druga maršala Tita, meni je naročito drago, što ti ga lično mogu predati, tim više što se odavno poznajemo. Ti si bio pobornik jedinstva i bratstva srpskog i hrvatskog naroda. Bio si isto tako od uvijek pobornik slavenske uzajamnosti, naročito bratskih odnosa s velikim ruskim narodom. U tome si bio jedan od glavnih pomagača tvojim učiteljima Stjepanu i Antunu Radiću. Nije nikakvo čudo što te vidimo u Narodnooslobodilačkom pokretu, što te vidimo u borbi za narodno oslobodjenje, za oslobodjenje Hrvatske i svih zemalja Jugoslavije. Ti si časno i savjesno od početka vršio svoje dužnosti i kao takvom.

od sveg srca, čestitam i želim ti uspjeh u daljem radu.

Očigledno uzbudjen, čika Tuna Babić, rekao je da je veoma sretan, što je primio ovako visoko odlikovanje od Predsjednika AVNOJ-a, od istinske narodne vlasti.

— Na svjetskoj pozornici bili su u prošlosti, pa sve do danas, Grci, Rimljani, Germani, a evo sada je došlo da se Slaveni ujedine i da stupe na svjetsku pozornicu, da čovječanstvu pruže mogućnost boljeg, lakšeg i pravednijeg života.

— Cio svoj život proveo sam u borbi za dobro naroda bez obzira na vjeru. Sada u ovim starim danima, moje srce je puno radosti kad vidim da su Slaveni na okupu. Naročito sam sretan, što vidim, da je ono čemu su nas učili Stjepan i Antun Radić, slozi i ljubavi naroda, da je to došlo do izraza. Ja sam osuđivao one koji su govorili kao Ante Starčević: »Bog pa Hrvat«, jer hrvatski narod ne može za sebe. Uvijek sam na toj zajedničkoj ljubavi radio. Zahvaljujem se na ovom odlikovanju, naročito drugu maršalu Titu, jer sam pun radosti, što je došao čovjek, koji će narod povesti pravim putem.

Jedinstvena narodnooslobodilačka fronta

SASTANAK JNOF-e U BUGOJNU. Dne 11. ožujka o. g. održan je u Hrvatskom domu u Bugojnu sastanak, kojem je prisustvovalo najmanje 700 seljaka i građana, te članica AFŽ. Na sastanku su zahvaćena i iznešena sva pitanja, koja zasjedu u život naših naroda Bosne i Hercegovine.

Govorio je među ostalim potpredsjednik ZAVNOBIH-a i član Izvršnog odbora HSS dr. Jakov Grgurić, te u svom govoru predočio i istakao vojni politički, unutarnji i vanjski položaj, te gospodarska i kulturno-prosvjetna pitanja. Istakao je značenje i važnost novo postavljene narodne vlade demokratske i federativne Jugoslavije pod predsjedništvom maršala Tita. Podvukao je, da je sastav te vlade, kao i njezina deklaracija rezultat sporazuma maršala Tita i dr. Šubašića, te Krimskije konferencije velikih triju saveznika i državnika maršala Staljina, predsjednika Ruzvelta i premijera Čerčila. U sastavu ove vlade ne samo da se nalaze članovi Nacionalnog komiteta i članovi bivše vlade dr. Šubašića, nego i drugi rodoljubi, te nekoji predstavnici bivših političkih grupa, koji nisu do sada učestvovali u nijednom od ova dva politička tijela. Time je u cijelosti ostvareno načelo sudjelovanja svih grupa u radu novostvorene vlade demokratske i federativne Jugoslavije. U svom govoru obratio je pažnju naročito hrvatskom narodu da imade, žalibože, jedan stanoviti broj svećenika u Bosni i Hercegovini, koji su

pod svojim svećeničkim odijelom sudjelovali u različitim protunarodnim i kašnjinim djelima, ne osvrćući se na kršćansku vjeru i ljubav prema bližnjemu svomu — po nauči sv. Evandjelja. Upozorio je, da su takvi svećenici ne samo obeščastili vjeru i hrvatsko ime, nego su narodni izdajnici, koji treba da pred narodnim sudom radi svojih djela odgovaraju. Takve svećenike ne može priznati narod svojim svećenicima, a niti im dozvoliti izvršavanje bogoslužja, a još manje prema njima imati ma kakvog sažaljenja i usporedjivati ih sa vjerom i crkvom. Svatko odgovara za svoja djela, ma u kom staležu on bio. Istakao je, da imade još i danas otvorenih i prikrivenih neprijatelja narodnooslobodilačkog pokreta, među kojima se nalazi i okolina dr. Mačeka, koja je zajedno s veliko-srpskom hegemonističkom klikom htjela poštopoto, da omete ostvarenje sporazuma Tito-Šubašić, htijući na taj način, da u zemlju povrati stari režim i staru vladavinu, ali joj to nije uspjelo s obzirom na svijest i stvoreno bratstvo i jedinstvo svih naroda Jugoslavije skovano i učvršćeno u ovoj četirigodišnjoj narodnoj borbi.

Nakon dr. Grgurića govorila je drugarica Dušanka Čumura u ime AFŽ-a, označivši djelovanje i zadatke AFŽ na svim poljima državnog života u potpunoj suradnji sa svim državnim organima, sa JNOF-om i ostalim organizacijama narodnooslobodilačkog pokreta.

Narodnooslobodilačka borba

Oslobadja se mučenička Lika. — Dne 20. ožujka započela je ofenziva za oslobodjenje napaćene i izmučene Like. Junačke jedinice naše 14. armije već prvog dana ofenzive istjerale su neprijatelja iz Lapaške Doline i oslobodile Gornji i Donji Lapač, te Udbinu. Zatim očistile Krbavsko Polje i oslobodile Korenicu, Bunić, Ličko Petrovo Selo, Vaganac, Nebljusi i brojna druga mjesta. U tim borbama ubijeno je 520, a zarobljeno 340 Nijemaca i ustaša.

Nakon što su naše trupe očistile sva neprijateljska uporišta do Bihaća, izvršile su napad na Bihać, te prodrle u istični dio grada gdje se borba vodila za svaku kuću. Ubijen je veliki broj neprijateljskih vojnika. U Lici i u Bihaću naša je vojska zaplijenila ogroman ratni plijen.

U Slavoniji naša vojska nastavlja uspješnu ofenzivu. Na području od Slavonske Požege do Moslavačke gore osvojeno je više neprijateljskih uporišta. Kod Sl. Požege razbijena je jedna njemačka pukovnija i likvidirano nekoliko uporišta. Ubijeno je preko 400 neprijateljskih vojnika. U blizini Našica razbijena je još jedna njemačka pukovnija. Ubijeno je 290, a zarobljeno 120 Nijemaca. Kod Garešnice ubijeno je 160 Nijemaca.

Kod Bjelovara razbijena je čitava pukovnija Paveličeve 1. udarne divizije i oslobodjeno nekoliko mjesta. Ubijeno je 180 ustaša.

U Pokuplju, prilikom pokušaja upada ustaša iz Horvata i Zdenčine u pravcu Pesarovine, ubijeno je 290 ustaša.

Sest km sjeverno od Karlovca likvidirano je neprijateljsko uporište Draganić. Neprijateljska posada dijelom je uništena, a dijelom se razbježala.

Kod Ogulina ubijeno je 40 ustaša.

Na Baniji pri pokušaju upada ustaša kod Dvora ubijeno je 170 ustaša.

Kod Valpova uništen je neprijateljski mostobran na lijevoj obali Drave. Pri tome je ubijeno 2485, a zarobljeno 256 neprijateljskih vojnika. Zauzeto je više neprijateljskih uporišta. Nijemci,

koji su pri ovom napadu naših jedinica uspjeli pobjeći, svlačili su njemačka odijela i oblačili se u civilna.

U Bosni južno od Sarajeva naše trupe dalje su napredovale i zauzele nove položaje. Kod Kiseljaka uništena je jedna grupa Nijemaca i ustaša. Ubijeno je 320 neprijateljskih vojnika. Kod Doboja ubijeno je 200 Nijemaca. Kod Bijeljine ubijeno je 180 Nijemaca. Kilometar južno od Doboja likvidirano je neprijateljsko uporište Mitkovac, te su uništene dvije čete Nijemaca.

U blizini Banje Luke likvidirano je jedno neprijateljsko uporište. Obruč oko Banje Luke sve se više steže.

U Sloveniji također se vode uspješne ofenzivne operacije naše vojske. Likvidirano je nekoliko neprijateljskih uporišta u Štajerskoj.

Trogodišnjica Oficirske škole Hrvatske. — Na oslobodjenom tlu Hrvatske proslavljena je prošlih dana 3-godišnjica osnivanja Oficirske škole Glavnog štaba Hrvatske. Prilikom svečanosti govorio je komesar škole Janko Šušnjarić. U svom govoru je naglasio, da je ova škola dala veliki broj vojničkih i političkih upravljača.

Sa svečanosti su poslani brzojavni pozdravi maršalu Titu i Glavnom štabu Hrvatske.

Godišnjica XI. korpusa. — Jedanaesti korpus kojega je kolijevka Lika, Gorski Kotar, Hrvatsko Primorje i Istra, proslavio je nedavno godišnjicu svoga osnutka. Prema podacima, XI. korpus je kroz godinu dana, to jest od 1. veljače 1944. do 1. veljače 1945. izbacio iz stroja ukupno 28.216 neprijateljskih vojnika i oficira.

NAŠI ZAROBLJENICI STIGLI U BEOGRAD. — U Beograd je stigla jedna grupa zarobljenika koje je oslobodila Crvena armija. Zarobljenika imade 193 i svi su se oni izuzev bolesnih i ranjenih drugova stavili na raspoloženje našim narodnim vlastima, želeći da i sami doprinesu svoj dio u izgradnji naše nove države.

Kulturne i političke vijesti

Potpisan sporazum s UNRRO-om. — U Beogradu je u prisustvu maršala Tita potpisan sporazum između jugoslavenske vlade i izaslanstva Ujedinjenih naroda za pomoć i obnovu (UNRRA). Potpisan sporazum sadrži temelj za pružanje pomoći hrabrim narodima Jugoslavije, koji su toliko velike napore činili u borbi za svoje oslobodjenje i za zajedničku stvar ujedinjenih naroda i toliko trpjeli i sada trpe od neprijateljskih pustošenja. Sporazum s UNRRA-om predviđa opskrbljivanje hranom, ljekovima, obučom i odjećom, kao i dobrima za obnovu poljodjelstva, industrije i prometa, kao i dolaskom raznih specijalista, koje će vlada pozvati na suradnju. Raspodjelu vršit će vlada federativne Jugoslavije uz učešće predstavnika UNRRA-e kao posmatrača.

SOVJETSKA VLADA OTKAZALA SOVJETSKO-TURSKI UGOVOR O PRIJATELJSTVU. — Nedavno je Sovjetski komesar za vanjske poslove Molotov, uputio predstavku turskoj vladi u vezi s otkazom tursko-sovjetskog ugovora o prijateljstvu i neutralnosti. Taj ugovor sklopljen je godine 1925. u cilju održavanja prijateljskih odnosa između Sovjetskog Saveza i Turske. Međutim kako su se prilike u toku ovog drugog svjetskog rata u mnogom izmijenile, to bi trebalo i ugovor, kako se u predstavci sovjetske vlade naglašava znatno preinačiti.

IZ AMERIKE. — Predsjednik općine velikog američkog grada Detroit proglasio je tjeđan od 25. do 31. ožujka tjeđnom darova za Jugoslaviju. On je pozvao građane da daruju konzerve hrane voća i mlijeka za narod, koji je kako on sam kaže »lišen najosnovnijih potreba za održanje života.«

Prošlu nedjelju u New-Yorku održana je velika manifestacija za Jugoslaviju i tom prilikom sakupljeno je oko tri hiljade dolara novčanih priloga.

IZ MADJARSKE. — Ovih dana Madjarska privremena vlada odobrila je zakon o agrarnoj reformi. U njemu se predviđa razdioba velikih posjeda siromašnim seljacima ili onima, koji ne posjeduju zemlju. Ovo je nakon Poljske i Rumunije već treća zemlja, koja po oslobodjenju sprovodi agrarnu reformu.

Ratni tjeđni pregled

Nove velike ofenzive, koje su započele na zapadnom frontu pod vodstvom feldmaršala Montgomeryja, kao i ofenzive maršala Tolbuhina i Malinovskog u pravcu Beča, imaju za cilj, da cilj, da se potpuno uništi hitlerovska vojna sila.

Vrhovni komandant savezničkih snaga na zapadu general Eisenhower dao je izjavu jučer u Parizu u kojoj je rekao da je glavna njemačka obranbena linija probijena i pet savezničkih armija bez otpora nastupa u unutrašnjost Njemačke.

Savezničke motorizirane kolone nalaze se sada preko 100 km od Rajne u neposrednoj blizini grada Wetzburga, koji leži na polovini puta između Francuske i Čehoslovačke.

Sudjelovanje zrakoplovstva je od izvanrednog značaja, jer tako spojene operacije kopnenih i zračnih snaga Savezničke vojske uspijevaju zadavati Nijemcima strahovite udarce. Stanovnici gradova i naselja u područjima operacija i savezničkog napredovanja dolaze s bijelim zastavama u susret savezničkim vojnicima i radosni su, da za njih prestaje neprekidan strah od bombardiranja iz zraka i djelovanja savezničkog topništva. Njemački vojnici potpuno iznemogli i skrhani predaju se u kolonama, dok ogromne količine ratnog mate-

IZ FINSKE. — U Finskoj su održani izbori za parlament na kojima je veliku pobjedu odnijela demokratska unija naroda Finske. Učestvovanje glasača bilo je otprilike 50 do 66 posto od ukupnog broja biračnika.

USKRŠNA SVEČANA MISA bit će na Uskršnji blagdan održana u crkvi sv. Franje u 9.30 h. Dr. Svetozar Ritig reći će slovo: *Uskršnuće našeg narodnog oslobodenja.*

ISPRAVKA

U prošlom broju našeg lista, na prvoj strani u četvrtom stupcu, redak 12., u izjavi predsjednika I. o. HSS, potkrala se pogreška te je izostavljena riječ OD i tako izmijenjen smisao čitave rečenice, koja treba da glasi:

I u obnovi zadrugarstva hrvatski seljački narod vidi sretan izlaz i spas od onih špekulanata, koji su nas decenijama (desetljećima) pljačkali.

OBAVJEST

Ovih dana izaći će iz tiska zbirka pjesama »Crvenoj Armiji« od druga Stanka Škare, tajnika izvršnog odbora Hrvatske seljačke stranke. Svi oni, koji žele knjigu nabaviti neka se obrate uredništvu »Slobodni Dom«, Šibenik.

Traže se nadzorni organi na kulturi duhana

Privremenoj Upravi državnih monopola potreban je veći broj bivših organa finansijske kontrole, koji će biti raspoređeni u područja Duhanskih stanica u Dalmaciji u svrhu nadzora nad kulturom duhana. Pozivaju se stoga zanimane osobe, da se najdalje do 15. travnja o. g. prijave svom Kotarskom, odnosno Gradskom NOO-u i dadu osobne podatke na propisanoj tiskanici i podatke o današnjem boravištu i zaposlenju, te na kojim je poslovima radio u finansijskoj službi. Osobe, koje budu primljene u službu, nadzirat će kulturu duhana za vrijeme sezone, a zimi će biti uposlene u Duhanskoj stanici na pomoćnim i stručnim poslovima.

IZ KANCELARIJE PRIVREMENE UPRAVE DRŽAVNIH MONOPOLA U ŠIBENIKU, br. 157. od 15. III.

rijala ostavljene i odbačene u nezauzavljivom bijegu njemačkih vojnika su tolike, da se niti ne pokušavaju prebrojavati.

Zauzeti su gradovi, Danci i Gdini i zarobljeno preko 6 tisuća petstotina njemačkih vojnika.

Spomenuta ofenziva prema Beču, gdje je Crvena armija napredovala u dubinu preko 80 kilometara, zauzeto je oko 200 naselja među njima gradovi Ostrogon i Papu, dva važna uporišta njemačke obrane, te gradovi Romarno Győr i Czorna i tako se trupe Crvene armije nalaze svega 15 km od austrijske granice i 100 km od Beča.

U borbama u jednom predgrađu Dancinga trupe Crvene armije zarobile su samo u toku jednog dana preko 1000 vojnika i oficira. Na svim odsjecima bojišta Nijemci trpe ogromne i nenadoknadive gubitke u zrakoplovima. Njihovo zrakoplovstvo za koje je komandant njihovog zrakoplovstva Gering ponosno izjavljivao da je toliko jako, da ne će dozvoliti nikome da prelijeće preko njemačkog teritorija, potpuno je uništeno, a Berlin i ostali njemački gradovi, te posebno industrijska područja, tučeni su već 34 noći za redom, bombama od po 10.000 kg, koje uništavaju unaokolo 3 kilometra sve živo.